

Wan monki fri. Bevrijding en strijd

R. Dobru

bron

R. Dobru, *Wan monki fri. Bevrijding en strijd*. N.V. Drukkerij Eldorado, Paramaribo 1969

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/dobr001wanm01_01/colofon.php

© 2006 dbnl / erven R. Dobru

gi Sranan, di mi lobi
moro alasani di de na grontapoe
mi abi wan monki ken
soema wani kan kon soigi
a sa feni soekroe
watra
fri.

1 Bigisma de na mi oso

Het jaar: 1969. Er is iemand gevallen, so biemmmm....! Ik zit in de echo te werken. Het was een vrije val. Ik bedoel, hij viel uit eigen vrije wil. Aan de andere kant was het een gedwongen val. Zoiets van: ik ga ze schijnen, en als ze denken dat ik ben gevallen, dan maak ik bullebak voor ze, so beueu.....! Johan vertelde eertijds een anansitori: Ertintin, ertintin..... er waren eens twee jongens. Pikinsneki en Pikintodo. Elke dag gingen ze samen spelen. Jowka. Tot op zekere dag papa slang aan kleine slang vroeg, waar hij elke dag zo laat bleef. Ik ga spelen met pikintodo, zei pikinsneki. E e, vroeg vader slang, jongen, weet je niet dat je met de lekkerste maaltijd die je kan vinden zit te spelen? Domoor! Maar dezelfde avond vroeg ook vader kikvors aan zijn zoon, wat hij zo al uithaalt, dat hij zo laat thuiskomt. Ach, zei die, ik speel een beetje met mijn vriend pikinsneki. Ben je gek geworden jongen, schrok papatodo, weet je niet dat je al die tijd met je leven speelde; slangen eten kikvorsen op! Dus ging pikintodo de volgende dag niet uit spelen. Hij zat aan het venster. Pikinsneki wandelde zogenaamd toevallig langs en vroeg: Kom je vandaag niet spelen? Gwe, zei pikintodo, bigisma de na mi oso toe jèrè!

Stel je voor dat ik alleen grote mensen thuis zou hebben. A schijn no teki.

Begin 1969. Ik heb inspiratie.

Ik wil een groot werk scheppen. Ik heb niet veel tijd. Hoogstens zes maanden. Over zes maanden zijn er weer verkiezingen. Verkiezingen. Johan mag niet terugkomen. In geen geval. Tijdens de verkiezingen zal ik geen tijd hebben om aan mijn projekt te werken. Projekt. Ook zo'n woord. Jarikaba-projekt, Santoboma-projekt, Torarika, Stondansi. Wat projekt. Dit wordt een groot projekt.

Eigenlijk weet ik niet of ik er nu reeds aan mag werken. Misschien moet ik nog een beetje wachten. Misschien ben ik nog niet rijp genoeg om het uit te voeren, het te volbrengen. Dat wil zeggen, ik weet niet of ik nu

wel genoeg afstand heb tot het probleem. Probleem. Alles in dit land is een probleem: het probleem van de volkshuisvesting, het probleem van de werkloosheid, het probleem..... onze regeringen gaan dan met gekruiste armen en benen voor zo'n probleem zitten en er gebeurt niets.

Kijk, mijn projekt is schrijven; schrijvende getuigen van een jongeman - in een laat-koloniale samenleving - die bezig is zich te ontworstelen aan het kolonialisme. Eigenlijk moet het een soort autobiografie, een bekendtenis worden. Ik ben namelijk dit jaar precies tien jaar in de politiek ik noem dat in de revolutie. Een jubileum dus. Tweede lustrum. Mijn jubileum en Johan vallen samen, zijn samengevallen, begin 1969. Een geschenk? In elk geval geloof ik dat het interessant moet zijn om de bewustwording, de bevrijding van een jongeman in een maatschappij als de onze te volgen. Zijn leven vanaf zijn geboorte.

Hup, een boodschap. Terwijl ik dit zit te schrijven, is een grote blauw-bruine vlinder door mijn kamer heen gevlogen. De vlinder, een kapelka, een mooie, een grote, heeft één ronde gemaakt door mijn kamer en is toen het venster uitgevlogen. Ik hoop dat hij een goede boodschap heeft gebracht: Johan komt niet meer.

Johan heeft eigenlijk één grote fout gemaakt. Domoor. Hij heeft niets gedaan voor de arbeider in het land. Als deze man op zich had genomen een arbeidersregering te zijn en ook daadwerkelijk iets had gedaan aan de ordening van het land als zodanig. Desnoods had hij alleen gezorgd voor de basiszekerheden voor deze groep, die, sinds Suriname zichzelf kent, uitgebuit wordt. Noem maar op: slavernij, kontraktarbeid en nu de buitenlandskapitalige uitbuiting.

Goed beschouwd is Johan een grote zondaar. Hij is gevallen en komt nooit meer terug in de machtspositie die hij had, of liever gezegd, hij komt nooit meer terug. De zonde is dat hij met de macht die hij heeft gehad, op elk stuk closetpapier een wet kon schrijven, die zonder ge-

lezen te zijn, door de bende werd aangenomen. Ze zijn toch ja-knikkers. Hij zou dus geen moeite hebben een ordening te maken voor de arbeider. Nu moeten we na een zachte interim-periode, zeker weer een eeuw wachten, voor er weer zo'n kerel wordt gemaakt door het volk. Zak! Maar daarom ook, als Johan deze dingen wèl had gedaan..... ha, dan was hij echt alleen door dood en ziekte van die stoel te halen. Nou ja, hij zou het toch niet kunnen hoor. Hij is zo onwetend. Alles wat hij is geweest, om Meester Henk te citeren, is de slimmerik, de man van de kleine slimmigheden, die geluk heeft gehad dat hij daar was toen het volk een politikus zocht, met wie het zich kon identificeren. Ja, laat mij wat vertellen over die periode.

2 De burgerlijke revolutie

Ik denk dat Frank ook eens over die periode een soortgelijke beschrijving heeft gegeven (nu klikt hij met dezelfde mensen samen).

Kijk er was een tijd in ons land, zo tijdens en na de tweede wereldoorlog, toen onze politieke bewustwording begon. De mensen die toen de bovenlaag in de maatschappij vormden! Je werd stapelgek van de aanduidingen: Malata, Kaboegro, Mostici; gelukkig is door onze generatie dit soort onderscheidingen uitgeroeid. De zwarte elite, zo moet je ze noemen, was echter gewoon in de plaats gekomen van de witte man uit Europa van daarvoor. Het verschil was niet erg groot. Ik bedoel hun cultuur was (is nog) de cultuur van Europa hoor. Maar het waren Surinamers en zij kwamen op voor de Surinaamse zaak. Baas in eigen huis. Het waren en zijn allen nog voor 90% doodgewone oranjeklanten. Den nanga koningin te na dede baja. Anyhow, zij maakten de school uit in die dagen. Je kan gewoon geen commissie noemen waar één van ze niet in zit en ze hebben allemaal een ridderorde.

Tot nu toe fokken ze dat land nog op.

Hoe aardig ze ook zijn geworden na Johan, hij heeft ze baldadig mishandeld. Zoals David (ook zo eentje) eens schreef over een zekere Eddy (een andere van ze): Johan heeft hem gemaakt tot boodschappen-jongen. In elk geval deze stadhouders van Holland, besloten op een goed moment de volksjongen Johan binnen te halen. Hij leek ze een verstandige. Hij had talenten. Geen domme jongen. Ha, het laatste zouden ze wel merken. Ze hadden het paard van Troje binnengehaald. Die volksjongen van Frimangron heeft ze stuk voor stuk eruit geschopt, uit de NPS is dat, de één tegen de ander gebruikend, tot de laatste was opgehoepeld met al zijn geestverwanten. Goed, Johan heeft een heleboel van ze weer binnen gehaald en aan het werk gezet. Tenminste die het konden nemen. Toch hebben zij het nooit helemaal kunnen uitstaan. Een heleboel van hen zijn, nu hij is gevallen, dolgelukkig.

Maar het proletariaat, de arbeider, de landbouwer heeft gezicht gekregen. Zij waren de underdog. Met Johan, onder Johan zijn zij naar boven gekomen. Vóór hem kon niet iedereen directeur worden. Kantoor was voor die anderen. Ik heb diverse ‘zoute betjes’ horen klagen (nog erbij tegenover mij) over die Neger die een Neger blijft. Ik verwijderde me maar snel. Smoesjes van de moesjes van David. O, ze waren zo teleurgesteld in deze, toen hij met Johan regering ging maken! Ze gingen allemaal naar, ze zijn nu allemaal bij Frank in de PNP. Nu is de PNP rechts geworden. Iets wat het subkader in die partij nog niet heeft ontdekt, geloof ik.

Die burgerlijke revolutie heeft zich in elk geval onder Pengel voortgezet. Ik denk, zonder dat hij die heeft zitten analyseren. Neen, daar ben ik zeker van, anders zou hij wel weten dat diezelfde groepen zitten te wachten op de werkelijke revolutie. De echte.

3 Jeugd en armoede

Mijn vader was ook één van de mensen die uit de NPS zijn weggegaan met David toen. Hij was een van die 'fijne' Negers, die zich eigenlijk van de NPS hebben gedistantieerd om iets andere redenen dan de elite. Mijn vader behoorde tot een bijzonder slag Negers. De door de Duitsers opgevoede volksjongens. Gele kost. Zo noemde men het internaat. Het waren Negers, 'maar fijne Negers'. En de harde rauwe politiek, à la Machiavelli, van Johan, stiet ze tegen de borst. Mijn vader was een idealist. Een eerlijk man. Hij was een fighter. Een man met een sterk gevoel voor rechtvaardigheid. Hij kon geen slaaf zijn, die man. Van niemand. Desnoods honger lijden. Zo was hij. Ik denk met trots aan de eerste dag van de staking bij Bruynzeel, in de buurt van 1954. Hij was personeelschef. Tegen het uur waarop de stoot zou worden gegeven voor het neerleggen van het werk, begint de man zijn tafel op te ruimen. De bakra's kijken met ogen als kanonnen. Wat gaat Oom Joost doen? Ze geloven het gewoonweg niet. Alles in de lade, het bureau netjes opgeruimd. Poee! Daar ging de fluit. Jozua pakt zijn tas onder de arm en voegt zich bij de stakers. Met gejuich wordt hij aan de poort ontvangen. Enfin, na de staking is hij vanzelf weggepest door de patata's. Zo was hij.

Het oudste beeld dat ik van hem heb - de oudste, eerste foto, kan je zeggen - is van toen ik een jongetje was van acht, negen jaar, Wij woonden in de Gonggrijpstraat. Dat is een zandstraat ten noorden van Paramaribo. Met goten aan weerszijden, waarin je eb en vloed van de Surinamerivier kan weten. Goten die in de Sommelsdijckse kreek uitmonden. Het was een huis voor een middenstandsfamilie. We waren eigenlijk middenstand. Gegoede middenstand. Mijn p'pa had een steady job bij de Esso in de administratie. Dat was toen nog een heleboel hoor, 1943-'44. Een blakaman op kantoor. Boekhouder. Met zijn wit pak, glad van gomma. Ik zie de man met rooddoorlopen ogen binnenkomen. Door de open deur zie ik achter hem op straat, over de goot, voor de

brug, een truck staan. En mannen komen de meubels uit de voorzaal halen, laden die op de truck en rijden weg. De naaimachine, een Singer en de Sparton radio, een meubelstuk zo hoog als een ijskast worden nog net gered. Ik hoor dat wij moeten verhuizen. Als ik ouder ben geworden, hoor ik precies wat er toen gebeurd is. Mijn p'pa was met een ten year button van het bedrijf weggegaan, omdat er geen promotiekansen meer voor hem waren.

Een Neger maakte men in die tijd niet zonder meer kantoorhoofd. Hij is toen in de handel gegaan, met het noodlottig gevolg. Hij ging failliet.

Dus wij met z'n allen naar de armoede. Hoera!

Laat me dit hoera uitleggen.

Ik denk dat het een geluk is geweest, dat ik de armoede aan den lijve heb gevoeld. Dat ik uit eigen ervaring weet hoe mensonwaardig het leven op de erven in Pamaribo is.

Ik was op de lagere school. Seleкта-school. Dat is een U.L.O., uitgebreid lager onderwijs. Aan de Burenstraat. Ik ging toen met mijn grootmoeder blijven. Aan de Saramakastraat. Aan de overkant van waar nu de Surinaamse Dok- en Scheepsbouw Mij is. Op het erf. Eerste huis rechts. De oude vrouw woonde er al vijftien jaar. Ze zou er nog vijftien jaar blijven wonen. Het huis zelf was veel ouder. Het dateerde van de slaventijd. Eigenaar was een oude Surinaamse familie. Op het erf stonden nog zeven tot tien even bouwvallige huizen. Het huis van mijn grootmoeder had twee kamers beneden en nog één onder het zinken dak boven, waar je met een ladder kon komen. In één van de beneden-kamers was een kookraam; zo 'n uitbouwsel naar buiten, waar wordt gekookt. Op de koolpot. Het huis staat er nog. Ik ben gisteren gaan kijken. De ongeverfde buitenwanden zijn na groen van de schimmel te zijn geweest, nu rood. Een andere schimmel? Of dezelfde? De familie is een rijke familie. Zij hebben één van de grootste winkelbedrijven in Paramaribo.

Er wonen nu Boslandkreolen, Saramakaners of Aukaners, in het huis. Voor één gulden per nacht. Mijn grootmoeder betaalde vijftien gulden per maand. De Bosnegers betalen per kop per nacht. De W.C.'s zijn nu opgeschoven naar achter het moeras dat er toen was. Op het vroegere moeras zijn nu twee vier-bij-vier huizen bijgebouwd. Er zijn nieuwe privaten. Wij hadden er vier naast elkaar. Nu zijn er twee. En twee badkamers. De kraan staat nog op dezelfde plaats. Die wordt niet meer afgesloten 's avonds.

Toch was het prettig bij mijn grootmoeder. Een neef woonde mee in. En vlak aan de overkant van de straat, aan de rivierkant, daar waar De Vries auto-showroom nu is, woonde een tante met vijf zonen. Wij mochten vrij in de rivier zwemmen bij vloed. Vloed kwam tot voor de drempel van de krotten daar.

Als we straf hadden lieten we papieren bootjes varen naar Holland, naar Amerika, Engeland, Frankrijk. Dat waren de landen die wij kenden. Dat waren de landen die wij idealiseerden. Dan spraken wij Engels. Geleerd van de Portorikanen en Amerikanen die hier gelegerd waren in de oorlog. En buitendien alle dronken mannen spraken die taal vloeiend. Fok joe. Nigger. Ge(t)dout, son of a bitch!

Tegen zes uur elke middag gingen wij ratten doden. Stré kir alata. Soms had je ratten zo groot als een flink hondje. Ratten zonder haren en zo vet dat ze bijna niet konden lopen. Die moesten magazijnratten zijn. Terwijl je op rattenjacht was, moest je opletten dat er geen vleermuis tegen je aanvloog. Die kwamen van achterop, vanuit de amandelbomen. Ze verspreidden een muffe lucht. In de vakantie, als ik niet naar plantage was, gingen wij stropen op de markt. De markt was vlakbij. Zogenaamd had je moeder je gestuurd om monsters te nemen van de pinda, voor zij je zou laten kopen. En buitendien merkte baboen of kahn toch niet als er een sinaasappel van de tafel viel en verdween.

Mijn moeder ging op plantage blijven tot betere tijden met mijn jongere broertjes en zusjes die nog niet schoolgingen. De plantage aan de boven-Surinamerivier is boedel. Een erfenis uit de slaventijd. De andere ooms en tantes woonden er toen nog.

Zeven families woonden er. Pemba was een soort dorp aan de rivier. Met een kerk en een school van de Hernhutters. Ik hunkerde altijd naar de vakantie. Om naar plantage te gaan, naar mijn moeder. Naar driemaal daags zwemmen. Naar grondje gaan. Grondje, de kostgrond van de grootouders, was een soort vakantie-oord van het vakantie-oord, wat de plantage voor ons was. Met de korjaal waren we soms een hele dag onderweg naar een andere plantage of via een kreek naar een kostgrondje.

Op maannachten speelden wij tjoe-redi-kaka of ik-zit-in-de-put of schuiltje. Als stimofoschaars begon te worden, ging je zelf voor aanvulling zorgen. Trowewatra of fuiken leggen voor vis. Kamina voor anjoemara en maswa voor krobia, walapa, matoeli. Soms gingen wij naar de zandbanken midden in de rivier tot de vloed kwam. Mijn moeder was er een winkeltje begonnen. Haar klanten waren niet alleen de mensen van de plantage, maar ook Saramakaners en Indianen die voorbij voeren naar de stad. Soms ook gingen wij een eind mee met hun houtvloten, die met het getij meedreven naar de stad. Bij springvloed konden wij met de korjalen tot in huis komen.

Op de plantage was iedereen familie van iedereen. De hele plantage was één grote familie. Alles werd er gedeeld. Een hert dat geschoten was of een pingo-kudde die gevangen werd of een lading vis van een trowewatra. Een goede oogst van wie dan ook, was voor de hele plantage; maar ook een mislukte. Rijkdom en armoede werden er gelijkelijk gedeeld. Niemand was vreemdeling. Alles was mi omoe en m'tant of m'sus.

Na enige jaren zou mijn moeder weer naar de stad kunnen, zodra mijn vader er weer bovenop zou zijn.

Mijn vader had een kamer gehuurd op een erf aan de Steenbakkersgracht, Ondrobon. Zodra ik kans zag, ging ik hem zien. Elke maandag moest ik hem zijn schone kleren brengen, dan kreeg ik een kwartje voor de kindervoorstelling in Bellevue van vrijdagmiddag. Ik moest dan ook verzekeren, dat het goed ging op school. In elk geval moest hij mijn week-staat tekenen. Eens is de hele mand met kleren die ik had gebracht, gestolen. En hij speelde het klaar dat lachend te vertellen. Later in de padvinderij dacht ik altijd aan dat voorval, wanneer wij leerden: een padvinder glimlacht en fluit onder alle omstandigheden. Mijn p'pa is een onverslaanbare optimist geweest.

Enfin, hij kwam boven water en het gezin kon worden herenigd.

Wij gingen ergens aan de Kwattaweg wonen. Mijn vader had er een groot stuk grond gepacht. Hij verscheepte groenten naar de Antillen, Curaçao.

In die tijd ging ik op de Comeniusschool, want de Selektta was een betalende school, paimoni skoro en mijn p'pa kon niet betalen. Ik ging van de vijfde Selektta naar de vijfde Comenius en van de zevende Comenius naar de nieuwe vierjarige Mulo, de Graaf van Zinzendorf.

De Kwatta was prettig. Naast ons woonde een groot hindostaans gezin. Gegoed. De vader was hoofd-oppasser in het 's Lands Hospitaal. Dat was in die tijd een voornaam beroep. Daar heb ik leren voetballen. Op het achtererf van de jongens. Een erf met veel vruchtbomen. Allerlei vruchtbomen. Sapotille, manja, goejaba, sterappel, pommerak, bredebon. Bij het voetballen moest je niet alleen letten op de tegenpartij, maar vooral op de bomen en de wortels.

Ramnarain. Dat erf heeft ettelijke nationals voortgebracht.

Mijn vader had een paar mannen in dienst genomen, o.a. een wachter en verbouwde groenten en aardvruchten. Ik moest drie keer per week in de bloementuin van

mijn moeder werken, voor ik ging voetballen of batemballen. Dan kwamen de jongens van de buurt, mijn speelmakkers, me helpen om vlug klaar te komen. Soms moest ik in de vroege ochtend kousebanden gaan afleveren voor mijn vader. De jongens kwamen soms ook helpen oogsten of plukken.

Onze tijd was de tijd van de watermeloen. Mijn vader loofde elke middag een watermeloen uit voor het winnende team, maar alle spelers aten mee. Eén meloen was te weinig, maar geen nood, want 's nachts gingen we toch meer stelen. Ik zei thuis, dat ik bij een vriend ging studeren, maar via de zwampen van de Schimmelpenninckstraat en de Charlesburgweg ging ik samen met de anderen rustig watermeloenen van mijn vader stelen. Zondags speelden wij op het niet bebouwde deel van het perceel cowboy, stiek-em-up, met uit hout gesneden pistolen.

Toen begon het weer op school. Elke maand kwam de directeur met een briefje voor mij in de klas. Geen schoolgeld betaald. Ik moest naar huis tot het was voldaan. Dan mocht ik weer komen. Dit spelletje was al aan de gang op de Selekt. Het ging mijn p'pa niet goed in zaken. Ik was geabonneerd. Als de directeur de klas binnen kwam - hij kwam bijna alleen als er briefjes waren - kon ik beginnen in te pakken. De overige leerlingen begonnen alvast mijn kant uit te kijken. Ik was niet de enige. Twee vrienden van mij hebben om die reden de school gelaten. Kon' boi. Wanneer ik blij was met een zes, dan gingen zij klagen over een acht of een negen. Het is jammer, want op die manier heeft het land een heleboel kinderen onderwijs ontzegd, verder onderwijs ontzegd. Toevallig was mijn vader zich bewust van de waarde van scholing en had ik hem in huis. Ja, dat is ook een ding. Vele knappe vrienden van mij hebben geen vader in huis gehad, waardoor zij niet die leiding hadden die ik heb gehad.

Enfin. Mijn vader ging weer over de kop. De rest van het huisraad werd geveild. Ook de Singer en de

Sparton deze keer.

Eén ding moest gezegd worden van Joost. Hij was zeer ondernemend. Hij zat altijd vol ideeën. Grote ideeën. Alleen, hij had pech. Goed ook eigenlijk. Goed voor mij. Ik ben namelijk bang dat als die kel geluk had gehad, ik een of andere rijkemanszoon zou zijn nu. Met een hoop blad in mijn zak en een hoop modder in mijn kop. Ik denk dat ik nu één of ander papier op zak zou hebben, na studie in Holland, want hij zou het hebben kunnen betalen, maar voor de rest waardeloos voor de gemeenschap, voor de revolutie. Ik denk dat ik zou zijn als Walter. Of een andere naamloze. Het hoeft vanzelf niet, want tenslotte komen de grootste revolutionairen uit de gegoede stand. Kijk Castro. Zijn vader was grootgrondbezitter. Het eerste wat hij nationaliseerde was zijn eigen grond. Zelfs Marx kwam uit de bourgeois. Wat ik echter wil zeggen: het spijt me geen bal, dat ik als arme jongen ben opgegroeid. Buitendien, ik wil niet rijk worden. Materieel. Als ik rijk kan zijn van geest, als ik een hoogstaande revolutionaire moraal kan hebben, zal ik gelukkig zijn. Ik denk dat ik slechts gelukkig kan zijn als alle anderen dat ook zijn; als ik dat geluk kan delen met geheel mijn volk, met geheel de mensheid. Ik heb me nooit geschaamd voor het erf. Ik weet niet waarom ik mij zou schamen. Armoede is geen schande. Wat ik wil doen is de erven opruimen. Met alle middelen die mij ten dienste staan. Zolang blijf ik prasi boi.

Het is in de Kwatta dat ik voor het eerst weet kreeg van de politiek. Ik zie nog zo de dag waarop mijn vader thuishkwam met het pamflet. Oprichting van de NPS. Een rij namen van de oprichters stond erop. Ook die van hem. Ik herinner mij de zondagen waarop wij samen zaten te luisteren naar van Westen zijn kommentaar. Hij gaf mij 's avonds de krant nadat hij die gelezen had en vroeg mij soms één artikel in het bijzonder te lezen, waarover hij dan zijn visie gaf. Ik zie het gezicht van mijn moeder weer, die zich afvroeg of ik wel be-

greep waar mijn vader het over had. Maar ik was op de Mulo en dat was een heleboel in die tijd. Later, veel later, luisterden wij zondags ook zoveel mogelijk samen naar het kommentaar van Bruma. Toen was ik al in de politiek en hij niet meer.

Wij moesten weer verhuizen. Mijn moeder en de kinderen namen hun intrek bij een zuster van haar aan de Kanardan en mijn vader ging bij zijn moeder. Het gezin was intussen groter geworden. Kanardan is het gedeelte van de Steenbakkersgracht, voorbij de Wanicastraat. Vanaf de Wanicastraat tot de Zwartenhovenbrugstraat, bij Bokobroki, heet Ondrobon.

Kanardan was voor mij geen onbekende plaats. Ik ging vaak bij die tante blijven op zondagen en in de vakanties. Tante Benta. Komt van Albertina, Bertina, Bertna, Benta. Benta haar huis is altijd een soort hotel gebleven. Voor alle neven en nichten. Zij was de meest geliefde tante. Je kon weinig kwaads doen in haar ogen. Je was altijd welkom. Je zou altijd een bordje eten vinden. Ze is een soort centrale in de familie gebleven. Moest één van de nichten of neven van plantage in de stad komen blijven voor school of werd er naar verblijf gezocht voor een wees in de familie, dan werd er eerst aan Benta gevraagd. En Benta wist, weet geen neen te zeggen. Ik heb laatst, toen ze zestig zou worden zitten tellen. Momenteel woon ik namelijk weer bij haar in. Ik ben tot vijf en twintig gekomen. Vijf en twintig van ons hebben voor korte of langere tijd bij haar ingewoond. Sommigen van ons heeft ze van kindsbeen af opgevoed. Dan houdt die vrouw van werken! Ai mi Gado. En ze vraagt nooit iets van je terug. Als je kunt, geef je, als je niet geeft, is het ook goed. Zo een soort houding. Het erf aan de Kanardan grensde aan een boerwé. Waar dat weiland was, is nu een begraafaats. De gracht, een goot, werd aan weerskanten begrensd door twee zandwegen. En in de gracht groeide een soort tajer, die zo hoog opgroeide, dat je door de bladeren de overzijde van de straat niet zag. Periodiek kwamen Javanen de

gracht schoonmaken, dan was er weer voor enkele maanden uitzicht. Dat waren onze speelplaatsen. En de vruchtbomen van de buren vanzelf ook.

Enkele maanden later kon het gezin weer bijeen gaan wonen. Dat was in Ondrobon, dichtbij de Hofstraat, onder de tamarindebomen. Toen ging mijn vader bij Bruynzeel werken. Hij kocht een perceel aan de spoorbaan voorbij Lelydorp, dichtbij de Van Hattemweg. Daar zijn wij ons toen definitief gaan vestigen. Ik ging met de trein naar school. De schooltrein. Later kocht mijn vader een tweedehands-fiets voor me en fietste ik elke dag de negentien kilometers naar school en van school naar huis. Als ik in de stad moest blijven voor een schoolfeestje of een afspraak met een meisje, dan bleef ik bij Benta slapen. Zij woonde intussen aan de Adrianusstraat bij Van Dijk, Porboesi. Porboesi was een formeel zwampbos. Wij konden vanuit ons huis op leguanen jagen.

Ik ging naar de middelbare school. Na de eerste klas werd het noodzakelijk, dat ik vaker in de stad bleef slapen. Ik ben maar weer bij tante Benta gaan inwonen. Zij woonde toen aan de Gemeenlandsweg, Lotoe djari in Frimangron, dichtbij Lantidjari, Bronsplein. Lotoe djari is een groot erf. Vijftien huizen. Wij woonden tot achteraan, laatste huis. Op twee meter afstand van de privaten. Ik ben er blijven wonen, ook toen ik al werkte. Benta was toen weduwe. Ze werkte voor dertig gulden per maand bij een mevrouw als bediende. Huishuur vijftien gulden. Water: één gulden bijdrage voor de algemene kraan. Geen elektriciteit. Petroleumlamp. Ik heb met kokolampoe gestudeerd. Later ging ik met een vriend samen studeren. Hij had een eigen kamer. Hij woonde in een groot huis aan de Limesgracht. Hij had elektrisch licht. Op buiten aan de Spoorbaan bij mijn ouders, studeerde ik met een colemanlamp. Dat was helderder licht dan van de petroleumlamp. Om mijn ogen niet te bederven, plaatste ik de petroleumlamp altijd dichtbij het boek waaruit ik moest leren. Het gebeurde

vaak dat ik voor mijn boeken insliep. Ik schrok dan wakker van brandlucht. Ettelijke keren is het gebeurd, dat mijn wenkbrauwen of mijn haren werden verschroeid door de lamp.

Benta kon zelden de eindjes aan elkaar knopen. Ik beschouw haar tot nu toe als een soort goochelaar. Wij aten meestal het lekkerst als de middelen thuis waren uitgeput. Als 'kwata' op tafel lag, zoals zij het zei. Wanneer mister hardtime aan de deur was komen kloppen. En ik was helemaal 'te haren laste'. Mijn vader kon nauwelijks rondkomen met wat hij bij Bruynzeel verdiende. De schulden van het faillissement drukten nog altijd. Als er twee vrouwen zijn die ik mateloos bewonder en eerbiedig, dan zijn dat Benta en mijn moeder. Dat zijn vrouwen die onbetaalbaar zijn. Moni no nofo foe pai den baka.

4 Kerk en God

De armoede die ik op de erven zag en de godsdienstigheid van die arme mensen, brachten mij in de A.M.S.-jaren tot vragen over God. Ik ging in die tijd op katechisatie. Ik ben Broedergemeente, Hernhutter. Ik vroeg me af, waarom er arme en rijke mensen moesten zijn. Waarom er mensen moeten zijn die heel hun leven lang in onderdrukking leven, terwijl anderen het zó goed hebben, dat zij in staat zijn te verspillen. Wat is het doel van de godsdienst, van de kerk. Is er maar één God of zijn er meerdere goden? God is de schepper van hemel en aarde.

Heeft hij ook goed en kwaad gemaakt? Waarom laat hij kwaad bestaan? Is armoede een straf van God? Ik kende goede mensen, van wie ik niet kon denken dat ze straf moesten krijgen. Zoals Benta. Zoals mijn vader. Zoals mijn moeder. Ik wist dat er meer goden waren. Maar de dominé's zeiden dat Jezus Christus de enige God was, de drie-eenheid. Gij zult geen andere goden voor Zijn aangezicht brengen. En de dominé's bedoelden de goden van de Hindoestaan, van de Javaan, van de Chinees. Onze kerk heeft zending onder die groepen, die toch reeds hun godsdiensten hebben. En ook onder de Bosnegers, die ook hun goden hebben. Waarom is de weg van Christus de enige, de juiste weg? Waarom niet die van de Hindoe of van Mohammed of van de Bosneger? Eeuwenlang hebben die mensen hun goden vereerd. Zij hadden nog nooit van Jezus gehoord. Moesten zij daarom in de hel terecht komen? God, hoe hij ook heette, zou onrechtvaardig zijn als hij dat deed. En God kan niet onrechtvaardig zijn. God weet alles. Hij weet dus dat die man daar die andere straks gaat doodslaan. Waarom stopt hij hem niet?

Ik moest onderzoeken. En ik ging onderzoeken. Ik zou geen belijdenis kunnen afleggen, als ik geen antwoord had voor al deze vragen. Bij mijn studievriend thuis hoorde ik op zondagavonden praten over de preek van die avond. Van hun dominé. Zij waren Luthers.

In mijn kerk zocht ik naar de dominé die antwoord zou

geven op mijn vragen. Ik ging naar alle kerken. Van Combé tot Saron. Ik kreeg katechismus van een Hollandse jeugddominé. Die kwam ook op school. Voor de Hernhutters. Hij was een vrijzinnige. Hij wist de aandacht van de jeugd te trekken. Hij heeft een heleboel vragen van me moeten beantwoorden. Maar het was die ene 'oude zwarte dominé', een Saramakaner, die mij bereikte. De man had een stem die vanuit je eigen geweten leek te komen. Een zachte bijna stromende stem. Een als kreekwater voortrimpelende stem, die je liet rusten, terwijl hij preekte. Hij liet ruimte voor eigen denken, zou je kunnen zeggen. Hij gaf mij het wezen van het Christendom.

Hij zei:

Broeders en zusters (ik heb die eerste preek onthouden, want het is de preek die mij mijn belijdenis heeft laten afleggen). Broeders en zusters. Hebt u zich wel eens afgevraagd of u vrij van zonden bent? Weet u wel wat zonde is? Neen u moet niet lachen, want soms weten mensen niet dat zij zondigen. Zij doen iets, maar zij zijn zich er niet van bewust, dat zij iets doen wat niet behoort. Er zijn mensen die niet weten van het verschil tussen goed en kwaad. Zij hebben geen normbesef. En dat zijn niet alleen kinderen. Wanneer u uw kinderen straft, omdat zij iets hebben gedaan, iets onbehoorlijks, dan leert u ze, u leert ze daarmee wat goed is en wat niet goed is. U brengt hen normen bij. U leert ze normbesef. Zo moet vele grote mensen ook normbesef worden bijgebracht. Zoals de politie doet, nietwaar, door u te bekeuren of u voor de rechter te slepen. Eigenlijk is het geen straf die u krijgt. Men leert u behoorlijk te zijn. Waarom moeten wij dat doen? Waarom moeten de mensen het verschil leren tussen goed kwaad. Om de wereld goed te maken. Om de mens, ons mensen in vrede met elkaar te laten leven. Zodat wij rust zullen hebben voor onze ziel. Want wanneer u iets kwaads doet, dan stoort u uw medemens. En als uw medemens gestoord is, zal ook u niet ongestoord kunnen leven. Dan

zal de vrede onder de mensen verstoord zijn. Dat is wat zonde is. Dat ding wat de vrede tussen de mensen stoort. Christus heeft ons de hoogste norm gegeven. De hoogste wet, zegt de bijbeltekst. Een norm is een wet. Als u door de politie wordt bekeurd, hebt u een wet overtreden. Christus heeft gezegd dat de hoogste wet is, dat u uw naaste lief moet hebben als uzelve en God boven alles. En u hebt God lief, wanneer u uw naaste lief hebt als uzelve. Dat betekent dat u niets moet doen wat de andere mens, wie hij ook is, kwaad doet. Uw naaste is uw medemens. Als u van uw medemens houdt zoals u van uzelf houdt, dan zult u niets tegen hem doen, wat u niet voor uzelve wil. Dan zal er vrede heersen op aarde. En God zal u de hemel geven. Amen.

Dat was dus het wezen van het Christendom. Dat was in feite het doel van elke godsdienst.

Deze dominé had met de gemeente midden in het leven gestaan. Hij had niet gebruld zoals anderen die ik eerder had gehoord. Hij had geen indruk trachten te maken. Hij had tot mijn hart en tot mijn verstand gesproken. Ik had me eerder afgevraagd, waarom ik speciaal christen moest zijn. Als ik goed zou leven, goed was voor mijn medemens, dan zou dat voldoende zijn. Ik kon dan evengoed Hindoe of Moslim of dienaar van Grangado zijn. Ik ben die mening nog toegedaan. Wat die domri heeft bereikt, is dat ik ben gaan inzien, dat het er niet toe doet bij welke kerk je bent ingeschreven. Wat nodig is, is dat je goed leeft. Dat je je naaste lief hebt als jezelf. Wat erop neer komt, dat je moet trachten de wereld leefbaar te maken niet voor jou alleen, maar zelfs in de eerste plaats voor de anderen.

Voortaan ging ik slechts luisteren naar domri's die dit besef bij mij konden verdiepen. Domri's die met beide benen midden in het leven stonden. Niet naar predikers die slechts komen vertellen van hel en hemel en zonde, zonder hun lessen op het dagelijks leven te enten. Zonder mij richtlijnen te geven voor hier en nu. Voortaan ging ik naar elke dienst van deze dominé. Toen hij er

niet meer was, ging ik weer zoeken naar één die mij kon boeien. Ik ben toen meegegaan naar de Lutherse kerk. Met mijn studiemakker. Daar was een goede dominé. Eén die mij ook bereikte. Eén die nog sterker met de gemeenschap bezig was in zijn preken. Ik heb zelfs een preek van die dominé over het nationalisme. Hij heeft de preek in een brochure uitgegeven. Helemaal vrijzinnig. Je kon aardige debatten met hem hebben na de dienst.

Daar maakte ik gretig gebruik van. In die tijd was ik reeds actief in nationalistische kringen. Ik was sekretaris van de Kerngroep van de Nationalistische Beweging Suriname, de N.B.S.

5 Broko na boei

Hoe ik bij de nationalisten terecht kwam? Dat is een lange tori. Het is een kwestie van bewustwording. Van wakker worden. Nadenken. Jezelf op zekere dag afvragen, wat je idealen zijn. En dan je idealen aan een onderzoek onderwerpen. Je levensbeschouwing. Je wereldbeschouwing. Je zelf afvragen wat ben ik, wie ben ik, waar ben ik. Er moet eerst verandering van geest, van mentaliteit, van filosofie plaatsvinden, voor je kan zeggen dat je nationalist bent.

De eerste schok kreeg ik in de laatste klas van de Algemene Middelbare School. Mei 1955. Mijn leraar Nederlands komt in de klas. Hij had ons net het skanderen van gedichten geleerd en wij hadden zelf enkele rijmpjes gemaakt om te laten zien dat wij in staat waren met rijm en maat te werken. Ik hoor hem nog zo. Een skeptikus. Een sarkast eerste klas. De vraag was wie van ons ooit een gedicht in het Sranan-tongo had gelezen. Wie zou er één kunnen schrijven. En de toon was van: kan dat wel in jullie markttaalje?

Nu had onze opvoeding ons geen geloof, geen waardering voor eigen cultuur bijgebracht. Integendeel. Wij hadden geleerd te spuwen op alles wat ons als Surinamer eigen was. In die dagen vierde het kolonialisme nog hoogtij. Erger dan nu. Er was wel reeds een organisatie die werkte op het gebied van de kulturele bewustwording. Wi Egi Sani van Bruma. Ik wist daar nog niets van. Ik had werkelijk nog nooit een gedicht gelezen in onze eigen taal. Je mocht die taal niet eens spreken in die dagen, of je deed onontwikkeld, achterlijk, negerachtig. Ik heb duizenden strafregels moeten schrijven op de lagere school: Ik mag geen Neger-Engels (zo noemde men het Surinaams toen) spreken. Thuis moest je tegen je ouders Nederlands spreken, al spraken zij je in het Surinaams aan. Eén keer heb ik het geprobeerd en er is mij door mijn moeder bijna een tand uit de mond geslagen. Ik was oneerbiedig. Zelfs onder je vrienden sprak je de taal stiekum. Als je werd gehoord: Kunnen jullie geen Hollands praten daar? Ik

zong in de badkamer soms een kawinamelodietje: Doe daar niet zo negerachtig. Je haar was slecht haar, omdat het kroes was. Je kleur. Je werd geadviseerd met een lichtkleurig meisje te trouwen, zodat je kinderen een hogere kleur zouden krijgen. Tot nu toe heb je nog mensen die zo denken. Zwarte mensen. Surinamers. Je had geen cultuur. Je land was niet eens een land. Wingewest. Gebiedsdeel. Kolonie. Het is niet te overschatten wat met je denken gebeurde door een eenvoudige zin in het aardrijkskundeboek, of geschiedenisboek: De Rijn komt bij Lobith ons land binnen. De Batavieren zijn onze stamvaders. En je wist niet eens een plaats aan te wijzen van een Indiaanse nederzetting in eigen land. Je kon binnendoor varen van Antwerpen naar Den Helder, maar niet van Albina naar Nickerie. Gewoonweg omdat Holland belangrijker was. Boni en Baron, de slavenopstandelingenleiders, waren in de geschiedenisboeken rovers, brandstichters en moordenaars. Zij hebben de economie van het land te gronde gericht. Misdadigers. Piet Hein, dat was een kerel. Je zong het lied van hem luidkeels mee op het plein in Paramaribo, als de Koningin jarig was. Piet Hein; zijn naam is klein; zijn daden bennen groot; hij heeft gewonnen de zilveren vloot. Een doodgewone zeerover. Onze geschiedenis was een aaneenrijging van Hollandse Gouverneurs en hun jaartallen.

Dit soort hersenspoeling dat wij in het verleden kregen, maakt dat politieke leiders in deze dagen kunnen verklaren dat ze tegen onafhankelijkheid zijn. Zij kunnen niet helpen, pöti. Zij hebben het oude ideaal nog niet van zich kunnen afschudden. Tegenwoordig bevinden onze idealen zich niet meer in Europa, maar hier. Europa is niet meer superieur.

Ik aanvaardde dus de uitdaging van de leraar. Zo zag ik het, als een uitdaging. Ik moest iets bewijzen. Zelf. Mijn nationalistische snaar was aangeslagen.

De volgende dag kwam ik met twee gedichten. En hij vond ze goed. Gek, reeds mijn eerste gedicht ging over

de armoede. Pina heette het. Die leraar is mij ook na school blijven aansporen om door te gaan met schrijven. Hij was het ook die mij genoeg dekati gaf om mee te dingen naar de prijs van het Cultureel Centrum Suriname in 1957. Ik won de eerste prijs met 'Fedi Graboe'. Maar toen in 1957 was het bewijs onweerspreekbaar geleverd, dat in het Sranan-tongo diepere gedachten en gevoelens in poëzie konden worden gegoten. Trotji van de dichter Trefossa was verschenen. Dat was het begin van de Surinaamse literatuur.

Intussen had ik reeds gehoord van de kulturele organisatie van Eddy Bruma, de advocaat, meester in de rechten, die met een groep mensen elke maandagavond in de Emmaschool bijeenkomsten hield waar uitsluitend Surinaams werd gesproken. Onvoorstelbaar. Een meester in de rechten, die Surinaams sprak op vergaderingen. Men vertelde zoveel van die groep. Een geheime organisatie. Het was een stel opruiers. Kommunisten. Dat was toen voor mij hetzelfde als boeman.

Een vriendin van tante Benta had haar uitgenodigd. Ze was niet gegaan. Ze was te moe als ze thuiskwam van het werk. Ik hoorde, Bruma leerde de mensen zichzelf te zijn en het waren bewuste mensen. Wi Egi Sani - zo kwam het op me af - was een soort geloof, een nieuw geloof in Negerschap. Als je eraan dacht, dacht je gelijk aan winti en al die geesten die wij als afgoden hadden leren zien. Boze-geesten-dienaars. Neger was een scheldwoord, al wàs je Neger. Ik ben een avond tot voor de trappen van het lokaal in de Emmaschool aan de Gravenstraat geweest.

Mijn hart klopte tot in mijn keel. Ik was bang. Ik hoorde iemand roepen 'brada'. Ik spoedde mij naar de poort.

6 Wi égi sani/Kra

Ik deed de eerste aarzelende stappen in het openbare leven. Op school was ik een stille geweest, een luisteraar. Sommige onderwijzers van mij kunnen tot nu toe niet geloven dat ik het ben. De stille jongen. En nu de vuurspuwende rebel. Ik werd gemaakt tot voorzitter van de oudleerlingenvereniging van de AMS. Wim en Irma. Wij organiseerden debatavonden. Mijn naam verscheen in de krant. Ik zou mijn eerste contact krijgen met mensen van Wi Egi Sani.

Via een oude vriend werd mij gevraagd of ik zitting wilde nemen in een comité, dat een standbeeld zou laten oprichten voor de vrijheidsstrijders Boni, Baron en Joli Coeur. Ik zat op de Surinaamse Rechtsschool. Er werd een comité van jongeren uit alle bevolkingsgroepen samengesteld. Waal, Marcus, Wijsman, Mungra, Pinas, Sarioen, Uiterloo. Wij zouden de helden uit onze geschiedenis in ere herstellen. Ik werd voorzitter gemaakt. Toen begon de strijd. Het Surinaamse volk was niet klaar voor onze ideeën. Wij werden door allerlei mensen aangevallen. Boni was een moordenaar, een rover. Stel je voor dat een misdadiger een standbeeld krijgt. De Surinamer kende zijn eigen geschiedenis niet. Wij gingen toen uit oude, vergeten boeken in de archieven van het Surinaams Museum stukken overschrijven en publiceren. Boeken die door Europeanen waren geschreven. Stedman. Wolbers. Wij werden er zelf wijzer van. Wij ontdekten boeken die voor het volk verborgen waren gehouden. Wij lazen, hoe een Europeaan Boni prees om zijn krijgskunde, die een generaal uit het Europa van die tijd hem zou benijden. Wij oogstten ook bijval. In een paar maanden tijds was het besef bij ons gegroeid, dat wij een groter werk te verrichten hadden dan alleen maar een standbeeld voor een held. Wij ontdekten dat er op elk gebied oude ideeën bestonden, die moesten worden opgeruimd. Zo kwamen wij te staan tegenover de muur van raciale vooroordelen. Men vond dat wij iets deden voor de Neger alleen. Boni zou slechts voor de Neger iets betekenen als held. Niet kreoolse le-

den van het comité werden bewerkt. Men had ons vanaf onze jeugd geleerd, dat wij niet bij elkaar hoorden. Hindoestanen en Kreolen zouden elkaar nooit vinden. Wij verschilden te veel van elkaar. Negers waren verspillers en Hindoestanen waren gierig. Negers waren lui en Hindoestanen ijverig. Hindoestanen koeli's, Negers kafri's. Wij zouden gedoemd zijn naast elkaar te blijven leven ten eeuwigen dage. Eén volk? Laat ons niet lachen. Hindoestanen en Negers zullen nooit van elkaar kunnen houden. Wij waren utopisten. Jullie zullen nooit één-woorden. Tenslotte zullen de Hindoestanen het land overheersen. En de Kreolen weer tot slaven maken.

Maar er was een Hindoestaan bij ons. Ach, hij houdt jullie voor de gek. Wantrouwen. Hij was geen paradepaard. Wij geloofden en zullen blijven geloven in de éénwording. Niet zoals Lachmon. Niet in verbroedering zoals Lachmon. Niet in Hindoestanen samen met Kreolen. Neen. In Surinamers. In één Suriname. In één volk. In één natie. Progressieven aan één kant en de konservatieven aan de andere kant. Die ene Hindoestaan was een progressieve jongeman. Is het nog, hoop ik. Zoon van een bekende politieke familie. Van de V.H.P. Wij zouden enkele maanden later op een morgen wakker worden. Er zou dan een advertentie in De Ware Tijd staan. 'Verbreekt vanaf vandaag alle contacten met de nationalisten'. Hij vertelde ons dat zijn familie dat van hem had geëist. Anders zou hij uit het huis worden gezet. Zou hij worden onterfd. Hij bleef meedoen. Zijn naam mocht er echter niet meer bij staan. Wij zagen van dag tot dag onze taak groeien. Het Boni-monument was te klein geworden als strijdobject. De discussies die wij op de hoeken van straten hielden, gingen zich uitbreiden. Wij begonnen een discussiegroep. Kra. Een discussiegroep van nationalistische jongeren. De eerste sekretaris was Pero Axwijk. Wij leerden debatteren. Wij bespraken zelf onderwerpen. Elke avond een andere voorzitter. Iedereen moest leren een vergadering te leiden. We werden een eenheid.

Vanaf de oprichting van Kra kon er nergens in het land meer een lezing of een kauserie gehouden worden, of wij waren er. Met ons nationalisme. Wij hadden nog geen rationele, filosofische formulering voor dat nationalisme, maar wij hadden de emotie. Wij waren enthousiast. Wij waren de jeugd. Wanneer er ergens een lezing werd gehouden, door wie dan ook, dan keek men om naar ons. Wij hadden altijd iets te vragen of te zeggen. Wij werden een macht. Er kwamen meer jongeren bij. Elke avond kwam er een ander gezicht, een nieuw gezicht. En we waren blij dat we meer werden. Er was meer vreugde om één die er bij kwam..... Nationalistische jongeren. Wat is nationalisme? Debat. Vijf definities. Uiterloo, Theo. Hij was bij Wi Egi Sani. Hij zou me Bruma laten ontmoeten. Ik leefde in grote spanning. Wij moesten een ruimte hebben voor onze discussie-avonden. Elke woensdag. Wij zouden die aan Bruma vragen. Als nationalist konden wij bij hem zeker terecht. En hij zou ons de juiste definitie kunnen geven van nationalisme. Op een maandagmiddag togen wij naar de Weidestraat. Wi Egi Sani had er een gebouw, 1957. Wij gingen het erf binnen. Drie uur zon. Bruma speelde scheidsrechter, réfri, voor voetballende jongetjes van twaalf en dertien jaar. In de snik-hete tropische zon. Ik was verontwaardigd. Een meester in de rechten! Réfri! Ik geloofde er niets van. Hij kwam aanlopen. Ik had een heel ander beeld van de man. Hij was niet lang, niet hipsi, hij droeg geen baard. Hij had geen jas aan en geen das om, maar was net als ik gekleed in hemd met korte mouwen. Gewoon. Ik hoorde, voor ik aan de beurt was, de andere jongens hem groeten, handgeven 'Fa a e go meester'. 'Meester fa j' tan'. Hoe zou ik dat doen. Surinaams praten tegen zo een geleerde man. Je mocht het niet eens tegen je eigen moeder, laat staan tegen iemand die maatschappelijk zo hoog staat. Ik zweette. Theo Uiterloo stond klaar om me voor te stellen. Ik stak mijn hand uit en het lukte. Ik kon toch niet uit de toon vallen!

‘Meester fa’. Dat was weer zo 'n moment waarop een stuk kolonialisme bij mij werd weggeslagen. Ik was weer een stuk verder bevrijd. Ik voelde me die middag anders. Bevrijd. Alsof ik een nieuw ding was geworden. Toen ik thuiskwam schreef ik een gedicht. In Wi Egi Sani ontmoette ik een nieuw soort mensen. Mensen die dingen deden voor anderen. Voor een organisatie. Zonder dank-je-wel te vragen. Zonder beloning te vragen. Bezielde mensen. Jong en oud. Sisa Vera. Brada Sep. Sisa Krint.

Bruma vertelde ons dat het nationalisme een filosofie was, een wijze van denken. Wij leerden ook andere filosofieën kennen.

Idealistische en materialistische. Karl Marx was een materialistische filosoof. De grondlegger van het socialisme-kommunisme, als economisch stelsel. Het nationalisme kent idealistische en materialistische filosofen. Wij leerden onderscheiden. Wij gingen lezen. Wij ontdekten de wereld. Wij ontdekten ons eigen land. Ons eigen volk. Wij waren een natie. Wij hadden een volk. Wij werden zelf kleine denkers.

Dit alles begon zo. Bruma hielp ons met de studie aan de Rechtsschool. Inleiding. Latijn. Harold Ronde had hem gevraagd. Wij waren nog niet zolang bezig met hem, of Pero vroeg hem op de man af: Wat bent U eigenlijk. Is het waar dat U kommunist bent, of bent U nationalist? Wat is nationalisme? Kunt U ons het verschil uitleggen? Dat was het begin van de Kaderschool. Nationalisme is het streven naar voortdurende veredeling van de natie. Natie is de onverbreekelijke twee-eenheid volk en bodem. Veredelen is iets voeren van primitief naar ontsloten. Ontsluiten is hoger, beter maken. Primitief wil niet zeggen achterlijk, maar de toestand waarin je iets aantreft.

7 Winti

In 1957 kwam van mijn grootmoeder het bericht dat de hele familie op plantage aanwezig moest zijn voor de dienst aan de geesten van de familie. Ook wij jongeren moesten wat bijdragen voor de fanowdoe. Ik wist niets van die zaken af. Het is geen gebruik dat je iets verteld wordt. Alles wat je wist was dat het dingen waren waar je bang voor moest zijn. Afgoderij. Afkodré. Je kende natuurlijk verhalen over jorka's en bakroe's en leba's, die mensen 's avonds hebben laten schrikken. Van de man die altijd laat thuiskwam en die op zekere avond bij zijn thuiskomst een witte wolk voor zijn deur zag. Hij kwam er tegenaan en kreeg de volgende dag hoge koorts, waarvan hij bijna dood ging.

Ontelbare van dergelijke verhalen. Van de man die eens laat in de nacht alleen op straat, plotseling een hond voor zich uit ziet lopen met een rinkelende penning aan zijn halsband. Toen hij thuis aankwam - de hond was voor hem uit blijven lopen - verdween de hond even plotseling als die was komen opduiken. Al die verhalen hadden een soort waarschuwing aan het slot. Van je moet niet elke avond laat thuiskomen, alhoewel je soms kan worden beschermd door goede geesten. Het hondje dus. Vroeg je eens naar verklaring van het een of ander, dan werd je afgescheept met een nietszeggend antwoord.

Broko-lo. De plantage van de voorouders van mijn grootmoeder. Een stuk wildernis. De ooms, mijn moeders oudere broers, hadden er een kamp gebouwd. De hele familie zou er één nacht waken. Daarna zouden wij naar Pemba gaan, de plantage waar mijn grootmoeder nu woont, om de riten voor de geesten der voorouders voort te zetten. Voor de winti's. Die avond werd een groot kampvuur aangestoken, waar wij omheen gingen zitten. Wij hadden allen een kruidbad gekregen van mijn grootmoeder. De open plek waar wij zaten, was dichtbij de rivier. Door de bomen en het struikgewas achter mij, zag ik het water glimmen onder de sterrenhemel. Zo nu en dan hoorde ik het ge-sjroepsjroep-

groentja van een voorbij varende korjaal en stemmen die wegstierven. Wij waren allen familieleden. Er waren geen vrienden uitgenodigd. Mijn grootmoeder sprenkelde uit een kalebas wat water voor onze voeten de hele kring rond. Ze zei: Gado na fesi, wij zijn hier om de dingen van onze voorouders eer te bewijzen. Het is de bedoeling dat wij gewoon een beetje gezellig bij elkaar zitten. Een lied zingen. Maar het is geen pré. Wij zijn niet hier om winti te dansen. Toen begon één van de ooms, met begeleiding van zijn kwatro, liedjes te zingen. Ik zou voor het eerst meemaken hoe men winti krijgt. Er was mij daarover al zoveel ingefluisterd. Ik was er bang voor gemaakt.

Een waas van geheimzinnigheid had dit ding van de Neger omhuld. Wij zongen allen mee. De stemming was goed. Het ene kawinalied volgde op het andere. De oom die de kwatro bespeelde en de meeste liederen aanhief, was reeds, zolang ik mij hem kon herinneren, malengri, invalide. Een goede stem. Oom Sirénus. Zaliger.

Naast mij hield één van de nichten plotseling op met zingen. En zat stil. Het scheen alsof ze was ingedommeld. Plotseling schoot ze vooruit. Tot in het vuur. Ik schrok mij dood. Ze begon te dansen in het vuur, terwijl zij een geluid als van een bosdier uitstiet. Een andere oom schoot op haar toe, haalde haar uit het vuur en waste haar gezicht met water uit een kalebas, terwijl hij haar toesprak in een taal die ik niet verstond. Nadat zij was weggevoerd door mijn grootmoeder, zag ik een oom rennen naar de rivier en..... tjoeboen, hij verdween in de diepte. Hij had een watrawinti. Hij bleef ruim een half uur onder. Noch mijn oom, noch mijn nicht wisten iets van wat met ze was gebeurd, toen ik hen de volgende morgen ondervroeg. Van mijn nicht waren niet eens de haren aan haar benen verschroeid. Een wonder. Ik moest er alles van weten. Mijn onderzoekinstinkt was aan.

De dagen die volgden op Pemba waren dagen waarop ik geen oog dicht deed, drie nachten lang niet. Ik werd

niet meer buitengesloten. Ik was nu groot geworden. Men had geen bezwaren meer om mij dingen te vertellen en uit te leggen. Maar de grote schok kwam nog.

Ik had al een scherp oor opgezet, toen mijn grootmoeder die avond op Broko-lo, voor zij begon te praten, zei: 'Gado na fesi. In naam van de enige God.' Ik had me al afgevraagd welke God zij bedoelde. Wij waren volgens mij bezig met afgoderij. Volgens mijn, onze opvoeding. Volgens de dominé's die ik soms opmerkingen had horen maken over deze zaken. De dag van de kratafra op Pemba kwam. De hele familie zat te wachten op mijn grootmoeder, die zich voorbereidde. De oude vrouw kwam zowaar met een Bijbel(!) in de hand aan tafel. Een grote eer overkwam mij. Ze sloeg al de veel ouderen in de familie over en vroeg mij om voor te gaan in het gebed. Ik weifelde even en begon met het 'Onze Vader'. En de familie volgde. Na het gebed werd ons op het hart gedrukt, de kerk niet te verwaarlozen. En verder werd ten aanzien van het eten aan de jongeren gezegd niet te kluiven. Ik was helemaal gefrustreerd. Ik wist niet meer wat ik moest geloven. Was dit bijgeloof, afgoderij of niet? Boze geesten gaan toch uit de weg voor de Bijbel? Dat was ons altijd verteld. Dit was toch door de kerk verboden? Ik wist het niet meer. Ik stelde duizenden vragen. Aan mijzelf en aan de ouderen in de familie. Die avond was het groot feest op plantage. Die avond zouden de winti's van de plantage en van de familie allemaal komen. Ik wist nu dat de winti's in mensen kwamen. En dat de door hen bezeten mensen ongevaarlijk zijn. Elke winti heeft iemand waarover hij vaardig wordt. Elke winti heeft een asi, een boi. Als de persoon in die toestand spreekt, dan is het de winti die dat doet. En de winti spreekt dan over 'mi asi', mijn paard. Ik keek - terwijl de drummers en zangers bezig waren - de hele middag uit naar wie de winti's zouden krijgen. Het was geen nieuwsgierigheid meer, zoals ik die zou hebben gehad in mijn jongere jaren. Mijn opleiding had me gemaakt tot de onderzoeker.

Ik had met Wim over de winti gedebatteerd. Hij had gezegd, het is hysterie. Het is afreageren. Ik voelde dat dat niet juist kon zijn. Ik had toen de argumenten niet om gefundeerd te weerspreken. Ik kende niet eens genoeg feiten. Hij zou later zijn mening wijzigen. Ik zou hem naar een pré brengen. Nu stond ik er midden in. Ik filmde elke handeling, ik tape-te elk woord. Wat ik niet wist, was dat mijn grootmoeder sinds wij aan tafel waren reeds een winti had. Het was een winti die mij had toegesproken. De manier waarop zij toen sprak had ik ervaren als een soort plechtige, bij de riten gebruikelijke taal. Zoals het latijn in de Rooms-Katholieke kerk. Ook op haar kleding had ik toen geen bijzondere acht geslagen. De oude koto die zij droeg, was het uniform van de winti die zij had. Mijn afo, mijn grootmoedersmoeder was gekomen, om bij de familie te zijn op deze dag. Mijn grootmoeder was niet meer zichzelf. Later in de nacht kwamen de winti's allemaal. Die van het bos: de indiaan. Die van het water: sefari. Er werd gedanst en omhelsd. Er werden handen geschud. Twee, driemaal met dezelfde persoon: mijn grootmoeder. Er was veel wat ik niet begreep. Mijn grootmoeder kreeg alle winti's. De oude vrouw was onvermoeibaar. Misschien voelde zij niets.

De volgende dag arrangeerde ik een gesprek met de bonoeman. Hij was eigenlijk geen echte bonoeman. Hij deed geen praktijk. Mijn oudste oom had gedroomd dat die man kon helpen en men was hem gaan halen. Hij wachtte al. Hij wist reeds voor men bij hem kwam, dat men bij hem zou komen. Ik ging mee naar zijn plantage. Adoemi. Terwijl ik met hem zat te praten, krijgt hij één van zijn winti's.

En hij vertelt. De winti vertelt. Het is een eeuwenoude geschiedenis. Een Indiaanse prinses. Van de Korantijn. Ze was door blanke mannen met hoorns op het hoofd, als brandschatting meegenomen. Een verre zeereis had ze moeten maken. Ze had in dat land van mannen met baarden en lange messen, kinderen gekregen. Ze had

uiteindelijk de hand aan zichzelf geslagen. Maar ze was teruggekomen naar het land van haar volk. Nu had zij deze asi, een arme man. Ik keek naar de man zijn gezicht. Misschien was het verbeelding, maar ik zag trekken van een indiaan daarin. De oude mulat. Hij las mijn hand. Ik houd van vrouwen, las hij, maar ik zal niet veel vrouwen hebben. Ik zal geen tijd voor vrouwen hebben in mijn leven. Er waren op dat moment twee vrouwen die van mij hielden, las hij verder, Eén was mij bekend, de andere zou ik nooit kennen.

8 Boketi

Vrouwen. Weet je hoelang het heeft geduurd voor ik de schoonheid van een Negerin kon zien? Het kolonialisme heeft dingen met ons gedaan, mi Gado. ‘Het is een zwart meisje, maar ze is mooi’. Als kleine jongen voelde je je beledigd als je werd aangeduid als de zwarte jongen. Je was niet zwart, je was bruin. Je was kleurling, Kreool, geen Neger. Je huilde, als je vrienden je een zwart meisje als geliefde toeschreven. Je schaamde je voor een donkergekleurde nicht van eenvoudige komaf. Het was niet zo erg als het meisje uit de zwarte elite stamde. Dan nam je het wel. Ik denk dat het tot Nola Hatterman heeft geduurd, voor wij de schoonheid van een Neger ontdekten. Vóór Nola werd de karikatuur van de Neger getekend of geschilderd. Nola's eerste tentoonstelling was voor velen een openbaring. Eindelijk was een Neger mooi. Ik zei het al, onze idealen zaten in Europa. Het Europese schoonheidsideaal, de Griekse kop, was ook het onze. Nola vertelde mij van een reactie op één van haar eerste Negerkoppen ‘African Majesty’, een mooie trotse kop van een schone Negerin. Het wàs een Negerin. Dikke lippen. Brede neus. Donkere ogen, die jouw eeuwenlang vertrapte negerziel laten neerbuigen als voor een vorstin. Het is een vorstin. Kon je je eerder niet indenken. Negers en Negerinnen waren slaven. De reactie (een pikzwarte Surinaamse uit de elite): ‘net mijn dienstmeisje!’

Ik weet nog hoe ik eens een aardig Negermeisje adviseerde om d'r haar te pressen. Dan zou ze mooier worden. Dan pas zou ze mooi zijn. Ik vond het jammer dat ze te arm was om het te betalen. Zo een mooi kind.

Tot nu toe zal je protesten horen van de Kreoolse meisjes. Je moet durven één van ze te zeggen om niet te strijken of te pressen. ‘Je bent gek geworden. Kijk hoe het er uitziet. Het is niet omdat ik me schaam voor m'n haar, maar het is veel makkelijker te behandelen als het is gestreken.’ En als je ze dan foto's laat zien van de nieuwe Negerin in de Verenigde Staten van Amerika, dan vinden ze het afschuwelijk. Ook dit is een kwestie van

het schoonheidsideaal, dat niet eigen is.

Suriname moet de mooiste vrouwen ter wereld hebben. Zij maken ons volk tot een ruiker. Elke dag zie je een nieuwe. Nog mooier. Je krijgt er gewoon wakawaka-ai van. Vandaag zie je er één waarvan je zegt: ha, laat nu Uw dienstknecht gaan in vrede, want hij heeft Uw heerlijkheid aanschouwd. En een moment daarna zie je een andere, nog mooiere.

Ik schaam me niet om het te zeggen: Ik heb wakawakaai. Ik zie de schoonheid van mijn eigen volk. Mi ai opo a tap a pipel.

Ik heb wakawaka-ai ja. Ik kan het niet helpen hoor. Ik denk dat ik zo ben geboren. En buitendien, wie zal het een jonge Surinamer kwalijk nemen, dat hij wakawaka-ai heeft? De meisjes zijn zo mooi. En ze worden met de dag mooier. Tegenwoordig moet je zien hoe de Hindostaanse meisjes zich opmaken. Om dan maar te zwijgen over de Javaanse meisjes. Vroeger waren het slechts de Mulattenmeisjes die zich opmaakten, of de Kreoolse meisjes met rijke ouders. Maar tegenwoordig komen de schonen uit de erven, uit de dessa's, uit de polders. Wanneer zou je vroeger een Hindostaans meisje b.v. in mini zien, om de huidige mode te noemen. A ben moes foe prefoeroe! Tegenwoordig moet je de Hindostaanse meisjes zien dansen! Boegaloe. Dan den pkin foe moi no..... van de bloemen, man,

De Javaanse meisjes vind ik prachtig. Ze hebben altijd zo'n schone als het ware gepolijste huid en stevige goedgevormde benen en altijd heupen man..... soso sari j' kan sari.

Voor de Kreoolse meisjes ga ik steevast door de knieën. Voor hun fiere houding: lang, slank, trots en donker. De kapsterszaken spruiten uit de grond als paddestoelen. Maar het haar staat hen toch leuk, zo met de faja isri behandeld. Wat je altijd bij de Kreoolse meisjes vindt is bille baja; God heeft ze een 'special brand' gegeven. Net een komki so. Sommigen hebben te veel, maar dat zal ook zijn nut hebben, denk ik. Chinese meisjes zijn

tegenwoordig niet meer zo 'in'. Vroeger! Vroeger was je geweldig als je een Chinese vriendin had. Dan zouden je kinderen goed haar krijgen, en een betere kleur. In die tijd waren de Chinese meisjes 'star'. Maar nu niet meer. Nu zijn ze als het ware overspoeld door de opkomst der andere rassen. Ja, er was een tijd dat je Mulat of Chinees moest zijn om hoge posities in het land te bekleden. Directeur, kantoorhoofd dat soort dingen. Je moest je kleur mee hebben. Nu niet meer. Nu zijn ook de Negers en de Hindostanen aan de macht. Sedert Lachmon en Pengel.

In elk geval, al die meisjes zijn mooi. Hoe meer moksiwatra, hoe mooier. En ik, sinds ik klein was had ik er oog voor. Het buurmeisje, dat ik als kleuter had uitgekozen om er moeder-en-kind mee te spelen, is tot nu toe de mooiste van allemaal gebleven. Henna. Ze heeft nu al vijf kinderen, maar je moet d'r zien. Nog altijd mooi, man. Kleine jongens schreeuwen psssssssst voor haar op straat. Tot nu toe. Haha, ik denk aan de tijd dat ik schuiltje met haar speelde. We gingen altijd op de vliering schuilen. Urenlang. Ik kan er echt niets aan doen dat ik wakawaka-ai heb hoor. De meisjes zijn tegenwoordig te mooi. Je kan in de stad op zaterdagmorgen om de haverklap een aanrijding maken. De één is nog mooier dan de ander. Je weet gewoon niet welke kant je uit moet kijken, op bepaalde uren van de dag.

9 De straat op

Toen ik terug was in de stad na het familiefeest op de plantage, was ik weer een aantal ervaringen rijker. Ik wist iets meer van mijn volk. In dit geval dan van de Neger. Maar allerlei vragen bleven door mijn hoofd dwarrelen. Een heleboel oude dogma's waren weer kapotgeslagen. Ik moest antwoorden hebben. Wi Egi Sani hield toen in 1957 haar eerste kultureel kongres. Er waren afgevaardigden van de afdelingen op de Antillen en in de Verenigde Staten van Amerika overgekomen. Ik zou daar horen wat de doelstellingen waren. Eén van de inleidingen over religie zou door zekere Dr. Jan Voorhoeve worden gehouden. Wi Egi Sani is een idee, was er gezegd. Heeft niets maken met ras. Toch was het voor mij een teleurstelling toen ik merkte dat die Voorhoeve een bakra was. Ik weet niet waarom, maar ik had gedacht, dat de mensen van Wi Egi Sani blanken haatten. Naarmate de man sprak, kreeg ik meer en meer sympathie voor hem. Voor het eerst ontmoette ik een progressieve Hollander. Na de lezing stelde ik één vraag. Dat is het enige wat ik mij herinner van het hele kongres. Ik vroeg aan Dr. Voorhoeve: Is winti zonde? Een typische vraag, die kwam uit het denkschema dat ons met de paplepel was ingegeven. Het antwoord was keihard, zonder aarzeling: Neen!

Je moet weten, Voorhoeve was niet de eerste de beste Patata. Hij was hier voor het vertalen van de Bijbel in het Sranantongo. Voor de Broedergemeente! Hij trad in mijn kerk soms op als predikant. Hij had theologie gestudeerd. Ik was overdonderd. Stupéfait.

Toch was dat het antwoord dat ik wilde hebben. Ik was naar aanleiding van de ervaringen op de plantage reeds tot de konklusie gekomen, dat het doen aan winti geen afgoderij kon zijn.

Anders zouden de Bijbel en Gods naam er niet aan te pas kunnen komen. Mijn grootvader was voorlezer in de kerk van Pemba. Maar dit antwoord krijgen van een Hollander, was het laatste wat ik me had kunnen voorstellen. Komt nog bij, dat het woord van een Hollander

so wie so, toen in onze gemeenschap meer gezag had dan dat van een Surinamer. Van welke Surinamer dan ook. Hij gaf een uiteenzetting van het syncretisme. Dat zou een Christendom zijn dat zich had vervlochten met oude gewoonten en gebruiken bij een bepaald volk. In elk geval zou het een meer voorkomend verschijnsel zijn. De vrouw die zondagmorgen in de kerk zit, diezelfde vrouw was de vorige nacht op een wintipré zonder dat zij zelf de twee zaken als met elkaar in tegenstelling ziet of ondergaat. Een heleboel dingen werden mij duidelijker. Voorhoeve zei, dat je met alles goed en kwaad kan doen.

Het mes waarmee je het brood snijdt, kan je gebruiken om iemand mee te vermoorden. Je zondigt als je iemand anders met de winti kwaad doet. Ik begon in te zien dat het Christendom waarschijnlijk minder beschuldigd zou worden van uitbuiting en kolonialisme, als het anders was gebracht. Als het zich niet had verbonden met de veroveringszucht van de Europeaan toen. Als het rekening had gehouden met het eigene van de volkeren tot wie het werd gebracht. Je moet zwarte dominé's hier horen over de drum. De drum is voor hen gewoon een instrument van de duivel. Over de dans zullen we maar zwijgen. Ik heb kerkeradsleden ontmoet die beledigd waren toen wij Christus als een zwarte man voorstelden. Christus betekende terstond minder voor ze. Velen hebben nog nooit gehoord van de misaloeba. Ze weten niet dat de kerk in andere landen, de in het verleden gemaakte fouten heeft ingezien en e drai anoe. Zo verging het ons in Kra. Elke dag stortte een ander heilig huis, een ander dogma voor onze ogen, in onze geest, in elkaar. Elke dag werden wij een beetje verder bevrijd van het kolonialisme. Want het kolonialisme is niet iets dat slechts van buiten wordt opgelegd. Het kolonialisme is een levenshouding, een wijze van denken en doen bij het gekolonialiseerde volk zelf. Vele Surinamers zijn er nog mee behept.

In Kra werden wij op een gegeven moment zo rijp dat

we voelden dat we moesten vallen, om niet te verrotten aan de boom. We begonnen naar buiten te treden. We organiseerden studieweken, waarmee wij naar andere jeugdclubs gingen. Brutusklub. H.N.S. Amos. Spes. Labor. We wilden in de eerste plaats de rest van de jeugd laten weten, dat wij een nieuw geloof hadden gevonden. We waren als de Hoekendijcks. Wij wilden dat nieuwe geloof met ze delen. We hadden het systeem van het begin gehouden. Elke avond een andere voorzitter. Men moest nieuwe gezichten zien. En het gezicht van de nieuwe generatie had vele, vele namen. Rusland, Landkoer, Roseval, Rechtershot, Adna, Pocorni, Alwart, Hok A Hin, Haakmat, Caffé, Bijron, Leeftang, Pinas, Naarden, Axwijk, Uiterloo, Chin A Sen, Rijzig, Boëtius, Hoost, Brandon, Cyrus, Braam, Duttendorfer, Jap A Joe, Kana, Mungra, Ooft, Westerborg, Doorson, Pool, Frijmersum, om enkele namen uit de voorhoede van toen te noemen. Wij wilden de straat op. Debatteren en preken binnen gesloten ruimten was niet genoeg meer. Wij wilden het nieuwe aan heel het volk brengen. Heel het volk er deelachtig aan maken.

De eerste openbare straataktie kwam zeer revolutionair. Wij waren niet bang meer voor dat woord. Wij waren revolutionairen.

Revolutie. Wij hadden ons voorgenomen om een nieuwe maatschappij te vestigen. Eén waarin geen uitbuiting zou plaatshebben van arbeider en landbouwer door een kleine groep geldbezitters. Een natie, die zelfstandig zou zijn. Niet alleen staatkundig, maar ook cultureel en economisch. Wij zouden niet dulden, dat ons land langer een aanhangsel van Europa bleef. Wij wilden ons identificeren met ons eigen volk. Niet langer zouden wij de idealen van de jeugd gericht laten zijn op het moederland. Het woord revolutie had inhoud gekregen voor ons. Wij zouden voor de oude koloniale gedachte, waarop de maatschappij dreef, kapitalisme, imperialisme, een nieuwe idee in de plaats moeten schuiven. Een idee die in overeenstemming zou zijn met het denken van ons

volk. Wij zouden een heleboel mensen, die reeds vanaf hun geboorte waren doordrenkt met kolonialisme, moeten hersenspoelen. Wij zouden vijanden maken. Dat wisten wij. Het zou een lange strijd worden. Ook dat beseften wij. Want wij wisten nu dat het niet eenvoudig zou zijn om een systeem van dogma's dat drie eeuwen reeds het denken van ons volk bezat, te overwinnen. Wij hadden drie taken. Hoofdzakelijk. Niet alleen moesten wij de oude idee, de oude ordening bestrijden in het denken van de anderen, vooral van de ouderen. Niet alleen moesten wij de oude ordening van de gemeenschap bestrijden. Wij moesten ook bij onszelf een heleboel oude denkbeelden uitroeien. Wij waren zelf ook onderhevig aan en geïndoktrineerd door kolonialistische, kapitalistische en imperialistische ideeën. Maar wij hadden de ziekte reeds bij onszelf ontdekt. En in de ordening van de gemeenschap. Wij zouden een moderne maatschappij grondvesten op de nieuwe en rechtvaardige idee van het nationalisme.

Weg met het kolonialisme. Weg met het oude. Weg met de armoede. Weg met de uitbuiting. Weg met de onwetendheid. Leve de onafhankelijkheid van ons land. Leve de Surinaamse natie. Leve het Surinaamse volk. Wij maakten slogans en bralden die uit, om gehoord te worden. Wij moesten gehoord worden. Want men zou trachten ons dood te zwijgen. Wij waren er trots op revolutionair te zijn.

Velen scholden op ons. Maar er waren ook anderen die het een gezond verschijnsel vonden, dat wij er waren. Er zou vanwege een of ander comité van oranjeklanten, conservatieven, réaktionairen (wij leerden nieuwe scheldwoorden voor hen die ons uitscholden), een geldinzameling onder het volk worden gehouden om de Hollandse Koningin een geschenk aan te bieden op haar vijftigste verjaardag. Wij pamfletteerden daartegen en de hel brak over ons los.

Het was geen Kra. Een nieuwe organisatie was gemaakt. De Nationalistische Beweging Suriname. Het

pamflet was uitgegeven door de Kerngroep van de N.B.S. Opschudding in het land. Wij hadden namelijk grondig gepamfletteerd. Binnen één nacht hadden wij de hele stad onder het pamflet bedolven. Chin A Sen bracht er één bij Pengel thuis. Toen had je nog geen wachten. Wel honden. In elke auto die op straat stond in de binnenstad ging een pamflet. En als die gesloten was, aan de wiper of aan de antenne. Op het erf van de bioskopen kreeg elke fiets er één. Wij schoven bundeltjes pamfletten onder de deuren van alle landskantoren. In alle brievenbussen waar wij langs kwamen. Stopten een pamflet in de hand van elke voorbijganger. De volgende morgen ontwaakte Paramaribo bedolven onder het eerste antiroyalistische pamflet in onze geschiedenis. Wie was ‘de kerngroep van de nationalistische beweging suriname’? Wij wilden niet voor laf worden uitgemaakt en gaven het eerste communiqué uit met de namen van twaalf van ons. Daarmee hadden wij onze huisgenoten en ouders in één broeja gezet. De politie werd elk moment verwacht. Wij zouden opgesloten worden. Maar wij wisten beter. Wij waren rechtsstudenten. Wij wisten dat wij de vrijheid hadden om onze mening bekend te maken. Tenslotte hadden wij slechts het ‘Volk van Suriname (dat werd voortaan de kop van onze pamfletten) afgeraden geld te geven voor iemand die het niet nodig had en die al zoveel uit ons land had weggesleept’. De pers was unaniem van mening dat wij een stelletje onbezonnen jongelui, onbehoorlijke opruiers waren. Intussen hadden wij een prachtig wapen ontdekt: het pamflet. En wij wisten het effectief te verspreiden. Wij waren de talk of the day. Wij leerden nu een andere kant van de strijd. De straat. Wij organiseerden betogingen. Tegen de Apartheidspolitiek in Zuid-Afrika; tegen het ontslag uit overheidsdienst van de Surinamers Waaldijk, Pengel en Bedacht ten behoeve van een of andere kolonialistische Hollander; tegen de moord op Loemoemba door de Belgen. De politici begonnen stelling tegen ons te nemen. Wij pam-

fletteerden tegen intimidatie door de Nederlandse vloot tijdens de openbare discussies in de pers en in de politieke partijen voor of tegen onafhankelijkheid. Om de haverklap moesten wij op het politiebureau verschijnen voor een of ander procesverbaal. Wij organiseerden vergaderingen in de theaters, over de onafhankelijkheid. Wij gingen kransen leggen bij standbeelden van strijders als Gandhi en Bolivar. Wij hadden de oren van de jeugd, dwars door alle groepen heen. Op onze Kaderschool kregen wij vorming van Bruma, Gessel, Eersel en Waaldijk. Allen vroeger leiders van Wi Egi Sani in Amsterdam. Studenten toen. Het was de regeringsperiode van Essed, Sedney, van Philips, Adhin. De academici. Ministers, waarachter Pengel de touwtrekker was. Een gedirigeerde regering, zei de oppositie. Met alle enthousiasme van die regering, veranderde er toch niets wezenlijks in onze maatschappij. Overal, op alle levensgebieden bleef het kolonialisme zijn macht behouden. Ik was bere-kompe (kerngroep) van de N.B.S. en maakte als sekretarsi deel uit van de tripa (het leidende driemanschap binnen de kerngroep, een soort dagelijks bestuur) tezamen met Harold Axwijk 'Pero' en Theo Uiterloo.

10 Keuze

Verkiezingen naderden. Wat moesten wij doen als NBS? Vroeger waren wij van verschillende partijen. Sympatiseerden wij met verschillende partijen. Wij waren nu stemgerechtigd. Wij hadden nu allen één ideaal. Onszelf zijn, onszelf worden. Nationalisme. Er was geen enkele nationalistische partij. Geen enkele partij met een ideologie. Wij hadden de keuze tussen infiltratie in een bestaande partij of een eigen politieke partij oprichten.

Essed had voor de NPS een brochure uitgegeven, 'de "N" in onze naam'. Volgens hem, de 'N' van nationalisme. Titi. Wij kenden nu het verschil wel tussen nationaal en nationalistisch. Wij begrepen dat het een uitnodiging was aan ons. Wij gingen met hem praten. In het grote huis aan de Kanardan, de ministerbuurt. Ze woonden allemaal daar in grote huizen; Essed, Sedney, van Philips. De huizen zien uit op een begraafplaats. Zij zijn begonnen met de grote zwarte auto's en de dure reizen. Laat ze hun mond houden over anderen. Eerste persoon ik, tweede persoon stik. Jopie heeft hen alleen maar verbeterd. Dat is alles.

In elk geval die avond bij Essed thuis met de kerngroep, maakten wij hem duidelijk dat dat ding van hem geen nationalisme was, maar - zoals Pero het, tot onze schrik, botweg zei - Essedisme. Het deugde niet als filosofie. Het liet teveel vragen open. Het sloot niet. Buitendien was het een grote fout om dat ding op te dragen aan een persoon. Het moest aan het Volk van Suriname zijn opgedragen. Anyhow Pengel heeft het, naar verluidt, in de prullemand gegoooid. Pengel is niet gek. Jammer dat hij met de macht die de onderdrukten en uitgebuiten hem hebben gegeven, juist hun vijanden heeft gediend. Ik kan bewijzen wat ik zeg. Ik zal het doen ook. Vlak hier.

Kijk, Pengel was door de arbeiders aan de macht gekomen. Daar is geen twijfel aan. In elk geval hadden de arme mensen hem naar boven gestoten. Met andere woorden, bij verkiezingen was hij altijd favoriet van

Van Dijk en Abrabroki. Uiteindelijk had hij een macht gekumuleerd, die hem tot alles in staat stelde. Bij wijze van spreken, Pengel kon een wet of een besluit op een stuk closetpapier neerschrijven en het naar de Staten sturen. Hij had daar een meerderheid die op alles ja en amen zei. Ze zouden elk besluit blindelings aannemen. Zonder kritiek. Weet je hoeveel er binnen een minimum van tijd kon worden veranderd, in het belang van de groepen helemaal onderaan de maatschappelijke ladder? In plaats van de Gravenstraat had hij eerst de Theodorusstraat kunnen asfalteren. De Theodorusstraat kwam als laatste aan de beurt. In plaats van een heleboel geld uit te geven aan woningen voor middenstandsgezinnen, had hij eerst kunnen zorgen voor de mensen van de krotten op de erven.

Niemand zou het hem kwalijk nemen. Die mensen hadden goede huizen harder nodig. In plaats van pensioen voor Statenleden en Ministers, had hij eerst dat van de ouden van dagen moeten regelen. Hij heeft tien jaren de kans gehad om in de wet een artikel tegen onredelijk ontslag op te nemen. Hij heeft het niet gedaan, waardoor tot en met vandaag een werkgever à la bonheur zijn arbeiders kan ontslaan. Een werkgever kan ontslaan als hij niet houdt van het gezicht van een arbeider. Hij hoeft niet bang te zijn, er is geen enkele wet die hem dat verbiedt.

Pengel kon een rechtvaardig minimumloon hebben vastgesteld. Neen, werkgevers kunnen tot vandaag naar willekeur betalen. En zij doen het ook. Hongerlonen. Op Mariënborg hoorde ik van een oude Hindostaan die vijftig jaar lang in de oven daar heeft gewerkt, dat hij zes gulden pensioen per week krijgt. Kijk, al deze dingen hoefden niet meer te bestaan, wanneer Pengel aan de armen in het land had gedacht. Dan komt een NPS-er me vertellen, dat zijn partij een arbeiderspartij is. Mijn neus!

In plaats van al deze dingen, maakte hij allerlei showprojecten, die niet direkt noodzakelijk zijn. Het rege-

ringsgebouw aan de Steenbakkersgracht. Een Cadillac van 25000. Hoeveel geld is er niet vergooid aan het Torarikaprojekt, dat uiteindelijk niet doorgaat. Maar de druppel van de waterval die de beker heeft doen overlopen was het sprookje van de 83000 die hij voor zichzelf(!) heeft genomen uit 's Landskas, voor het waarnemen op drie departementen. De mensen die wat hebben gehad aan de regeringsperiode van Pengel zijn de werkgevers en handelaren geweest. Zij maar winsten maken, omdat er geen prijskontrole was, omdat er geen rechtvaardigheid was voor de arbeider. Allerlei bedrijven kregen belastingvrijdom en via Ministers en Statenleden allerlei faciliteiten. Investeringsklimaat moest gunstig gemaakt worden. Arbeiders konden kreperen. Voor hen geen gunstig klimaat. Het moment dat zij dan ook ontdekten dat zij dat ding zonder regering konden doen. Ha! Toen brak de hel los en het werd zelfs Pengel te machtig. Terwijl ik dit schrijf is de revolte van de arbeider nog aan de gang. Pengel is er niet meer. Niemand voelt het gemis. De bevrijding is niet geweest: bevrijding van Pengel, maar bevrijding van de oppermacht van het kapitaal, de oppermacht van de werkgever. De werkgever die in het kapitalisme waarin wij leven, de vijand is van de arbeider, van het proletariaat. De werkgever die een paradijs had tijdens Pengels regiem. Het Volk gaat eens allen die in deze periode hebben meegeregeerd, allen die in deze periode hebben meegegeten, het volk gaat ze allemaal weggagen. Het Volk moet slechts de ogen open gaan. God geve dat het snel gebeurt. Amen. Nu jij.

11 Ideaal en praktijk

In Kra begon na het optreden van de NBS een nieuwe periode. Kra ging er ook op uit, trad ook op naar buiten, maar nu met manifestaties. De nieuwe aanpak van de kultuur ook door de jeugd, door de studerende jeugd. In het CCS, het bolwerk van de koloniale kultuur, van het koloniale kultuurideaal, brachten wij bonte avonden met kawina, gamelan, tabla en sitar. Surinaamse gedichten en toneelstukken.

Wij organiseerden er een winti-kaseko-kawina-konsert. Een avond met Johnny Hewitt aan de piano: van kaseko tot jazz. Een avond in Thalia, met Otto Sterman als gast, ten behoeve van een standbeeld voor Dr. Sophie Redmond: Wan Sranan Boketi. Een avond gedichten van Surinaamse dichters: Lepi Stari. Een anjisa-show op de daktuin van Vervuurt: Bigi Spikri. Wij lieten daar alle Surinaamse klederdrachten zien, ook in moderne uitvoering. De koto, de sari, de saron en een uitgebreide kollektie anjisa's, met de diverse tai's en odo's.

Er brak een grote kreativiteit los. Wij ontdekten nu pas ons eigen land, de kultuur van ons eigen volk. Avond aan avond zaten wij te luisteren, op te nemen, te leren. Wij kregen kontakt met mensen uit ons volk, mensen uit alle rassen, die bereid waren ons te vertellen over de kulturele uitingen die wij wilden brengen. Gomes, Aalse, Flensius, Campagne, Sisi Slijngard, 'Sjerri' Eelst, Frepina, Big Jones, Bolasing, Ketwaru, Kamiren Siran. We gingen ons identificeren met ons volk, Eindelijk!

De NBS aan de andere kant, was bezig organisaties te veroveren. Onze eerste aanval werd gericht op de AVROS, de Algemene Vereniging Radio Omroep Suriname. Daar zat een kliek konservatieven, die tot dan toe algemene vergaderingen had gehouden als een soort kranse. Zo een beetje knus bij elkaar zitten en het oude bestuur herkiezen of aanvullen. Wij konden het niet hebben, dat ons volk ook door de aether werd overladen met koloniale kultuur. Een vreselijk konservatieve boel was dat. Bruma zat in het bestuur. Paard van Troje.

Avrosbestuurslidmaatschap was een soort erebaantje. Wij hadden geen overleg met Bruma gepleegd. Wij hadden toentertijd nog geen close-kontakt met hem. Wij dienden op de laatste dag een kandidatenlijst in. Verrassing bij de kliek. Hun kandidatenlijst werd te laat ingediend. Op onze lijst hadden wij Bruma laten staan. Elsenhout, Riedewald, Blufpand, van der Geld. Het werd een veel bewogen vergadering, die tot vier uur in de ochtend duurde. Wij waren uiteindelijk toch in de minderheid. Ter elfder ure had Hering, de directeur van de omroep, een hoop Hindostaanse jongeren ingeschreven. De oude Singh was bestuurslid van 'de Prins Bernhard zender'. Deze naam zou nooit meer worden genoemd. Het was puur geluk dat wij wisten dat de lijst van het bestuur te laat was ingediend. Een zekere Kambel, werkzaam bij de administratie, werd om vier uur in de ochtend uit zijn bed gehaald om te komen getuigen. Wij hadden toen reeds een heleboel geleerd van vergaderingstechniek. Niettegenstaande wij in de minderheid waren, lukte het ons de vergadering te rekken. Arnold Smit maakte de fout van zijn leven. Alhoewel wij geen ruggespraak hadden gehad met Bruma, voelde die terstond aan waar hij moest staan. Smit droeg hem de hamer over. Het werd een harde fight met Bruma achter de hamer, waarbij Pero hem keihard uitschold voor diktator. Ik herinner me nog, hoe Haakje om één uur in de ochtend de vergadering binnenkwam, helemaal niet wist wat er allemaal al was gebeurd, maar daar hij een langa-bere spreker was, lieten wij hem een spreekbeurt nemen om de vergadering te rekken. Bruma hamerde hem verscheidene malen af. Wij wisten gewoon niet, wat wij aan die hadden. Het was de oude Curiël die tenslotte naar Kambel zijn huis werd gestuurd, om als scheidsrechter op te treden. De vergadering werd na vaststelling van het feit dat er maar één lijst op tijd was ingediend, geschorst. Wij hadden gewonnen. Overal werd men nu bang voor ons, als wij in een vergadering of op een kandidatenlijst verschenen. Ik weet nog, hoe

in Spes Patriae bestuursleden, die niet van plan waren meer mee te doen, snel op hun besluit terugkwamen toen zij enkele van onze namen op een kandidatenlijst voor aanvulling van bestuursposten zagen prijken.

12 Het begin van een opmars

Er waren algemene verkiezingen in aantocht. Uit de Kerngroep werd een commissie samengesteld, om advies uit te brengen inzake stappen die moesten worden genomen door de NBS. Wij gingen praten met Bruma - hij kreeg toch de schuld van alles wat wij uithaalden - Gessel, Eersel en Waaldijk. Wij hielden lange debatten. De beslissing werd dringender en dringender. Tenslotte werden wij het eens: een eigen partij.

Gessel was tegen. Hij vond dat we in de NPS moesten gaan. Infiltratie. Eersel meende dat het nog geen tijd was voor de stap naar de praktische politiek. Hij wilde dat wij eerst op andere gebieden aan de bewustwording zouden werken. De sociaal-ekonomische bewustwording propageren onder het volk. Bruma en Waaldijk waren van mening dat de tijd gekomen was.

Als wij in de NPS gingen, zouden wij er niet als eenheid kunnen optreden. Dan zouden wij tweërlei kamp moeten leveren. In de eerste plaats tegen de oude machten in de partij, om onze idealen erdoor te krijgen. Daarna pas zou de strijd komen tegen de tegenkrachten in de gemeenschap. Een hell of a job, voor je zover bent. Met het niet denkbeeldige gevaar, dat een deel van je militanten onderweg valt voor de charme van geld en gemak, dingen die het oude massaal kan verschaffen. Wij waren ons ervan bewust, dat wij een gevaar waren voor de oude macht. Dat elk kompromis met die oude macht in diens voordeel zou zijn. En infiltreren betekende kompromis, vertraging. Eén partij, een nieuwe partij, een eigen partij.

Met Gessel konden wij niet praten. Maar wij wilden hem hebben. Echter moesten wij voor de fundering van de partij een theoretikus hebben. Gessel was pragmatikus. Hij had ingediend bij de NPS. Eersel - man van cultuur - bewust, zou moeilijk te winnen zijn.

De knoop werd doorgehakt, wij zouden Bruma aan de hand nemen. Bruma. De gemeenschap identificeerde ons het meest met hem. Hij werd gezien als onze pater intelektualis. Hij was het ergens ook. Alhoewel men

hem er ten onrechte van beschuldigde onze aanzetter te zijn. Wij hadden de meeste theorieën van hem. Als leraar op onze kaderschool leerden wij ontzettend veel van hem. Hij was open. Toch wisten wij niet genoeg van zijn ideeën. Hij had te veel geduld. Zijn geduld symboliseer ik altijd in gedachten met de man die ik in 1957 réfri zag spelen voor dertienjarige knapen. In 1967 zouden diezelfde knapen 23 jaar zijn. Kiesgerechtigd.

Later zouden wij van hem leren en uit boeken lezen, hoe traag een revolutie kan gaan. Hoeveel werk er in een revolutie gaat zitten. Hoeveel jaren er nodig zijn, voor de eeuwenoude wortels van kolonialisme en kapitalisme zijn uitgeroeid. De tijd zou ons leren.

Toen Bruma niet samen met Arthur Blom werd opgepakt, tijdens de bom-affaire, dachten wij, dat hij er wel wat mee te maken had, maar dat hij door die groep in bescherming was genomen. Blom is één van zijn grote vrienden. Op zestienjarige leeftijd hadden zij al samen in de cel gezeten. In de oorlogstijd. De tijd van Bosverschuur. Later leerden wij dat in hoogste instantie revolutie iets is van verandering van denken bij het volk. Dat het volk dan vanzelf de maatschappij, haar maatschappij zal veranderen. Dat ding van Blom, als er iets van was gekomen, zou een doodgewone coup zijn geweest. Desalniettemin werd, terwijl de arrestaties woedden, de Kerngroep gekonsigneerd. Wij verwachtten dat één of andere ijverige politiemans het in zijn hoofd zou kunnen krijgen, ook ons aan te houden. Wij hebben bij Turk thuis een hele nacht gewaakt en besproken wat ons te doen stond, indien één van ons werd aangehouden. Wij bleven erbuiten.

De tijd drong. De gemeenschap begon zich af te vragen wat de nationalistenv zouden doen bij de komende verkiezingen. 1961 liep al naar zijn eind. Gessels aanvraag voor de NPS werd verworpen. Maar Gessel draalde ten opzichte van ons. Wij moesten hem maar voor een historische keuze stellen.

1 September 1961. Proklamatie van de Partij van de

Nationalistische Republiek. Het voorzitterschap werd aangeboden aan de heer E.A. Gessel. Niet aanvaard. Bruma en Frits Moll, aan wie de leiding van de Partij mede werd opgedragen, aanvaardden die wel. De strijd ging een nieuwe fase in.

Wij hadden al ervaren voor welke berg van wantrouwen, onbegrip en vooroordeel wij stonden. Wij wisten hoeveel frustratie het kolonialisme in de geest van ons volk had achtergelaten, hoe diep de wortels van het oude zich hadden genesteld in de gemeenschap. Er bestond in de gemeenschap niet alleen kulturele, maar ook sociale en economische onderdrukking van het volk. Van de werkende klasse. Van de arbeider en de landbouwer. Een zeer complexe zaak, die werd doorkruist door raciale en godsdienstige vooroordelen. Vooroordelen die ons volk met de paplepel waren ingegeven. Een herkules-taak namen wij op onze smalle schouders. Goed, wij hadden het enthousiasme van de jeugd. Wij hadden het idealisme van de jeugd. Wij hadden de onbedorvenheid van de jeugd. Wij misten ervaring en filosofische doorwroetheid. Maar wij waren klaar voor de hardste slagen.

Wij zouden tegenover onze ouders komen te staan. Wij zouden tegenover onze onderwijzers komen te staan. Onze kerkelijke voorgangers. Vrienden zouden ons niet meer in hun huizen ontvangen. Wij waren de getekenden, gwasiman. Maar wij waren overtuigd. Bezeten van een ideaal. Daarom gingen wij in de aanval. Wij gaven de oude maatschappij niet de kans ons in de verdediging te dwingen. Wij waren brutaal. Onbeschoft. Men had verdriet over ons. Medelijden met ons. Bruma ‘misbruikte’ ons. De gemeenschap had nog nooit overtuiging in werking gezien. Wij werden gevreesd. Wij werden betreurd. Waarom kwamen wij niet in de NPS? Ons brood zou er geboterd zijn. Men begreep niet dat wij niet in de strijd waren voor eigen geboterd brood. Wat volk! Volk is ondankbaar. Wisten wij dat niet? Vandaag hosana, morgen kruisig hem. Buitendien, ge-

loof je zelf wat je zegt? Alle politici hadden, voor zij er waren, gouden bergen beloofd. Moro fowroe ben singi moro fowroe fensi. Men geloofde niet meer in edele bedoelingen bij politici. In elk geval, wij zouden met de jaren wel wijzer worden. Ons enthousiasme was van voorbijgaande aard. Velen waren ook zo begonnen. De dag zou komen, waarop wij aan onszelf zouden gaan denken. Men wist het niet, maar men was bezig ons te harnessen. Wij werden van alle beschuldigingen en verdachtmakingen nog harder. Wij gingen voor onszelf meer en meer een zuiverder revolutionaire moraal ontwikkelen. Wij zouden bewijzen dat het anders kon, anders behoorde, dan de wijze waarop de oude politici het deden. Wij gingen meer contact zoeken met het volk en bleven de bourgeois zoveel als mogelijk uit de buurt. Er waren vragen die ons teisterden. Wat is nodig voor het behouden van het geloof? Geloof in ons volk. Geloof in de juistheid van het doel dat wij ons stelden. Dat wij stelden voor ons volk. Is het waar dat de tijd idealen aantast? Is het waar dat de tijd je geloof in idealen aantast? Zou het mogelijk zijn, dat wij zouden verworden tot de politici van nu? Vetgemeste zakken, die alleen aan zichzelf denken. Het volk en zijn noden vergetend. Wij gingen lezen. Lezen, lezen. De geschiedenis van grote volksleiders. Van grote volksbewegingen. Wij leerden daaruit. Wij diskussieerden daarover. Tot diep in de nacht, als de dag reeds ver achter ons was spraken wij over deze dingen. Wij vonden steun bij onszelf, bij elkaar.

Langzamerhand dwongen wij de gemeenschap respekt af. Al bleven zij bang voor ons. De oude machthebbers wantrouwden iedereen die zich met ons inliet. Wij waren in staat tot besmetten. Wij waren een virus, dat moest worden uitgeroeid. Moest worden weggevaagd van gods aardbodem. Van onbezonnen jongelui waren wij ‘het rode gevaar’ geworden. Jongens met guts. Jongens met verstand. Veelbelovende jongeren. Maar wij vergooiden onze kansen. Wij waren in het verkeerde

kamp terechtgekomen, verzeild geraakt

Met deze last van vooroordeel, wantrouwen en onbegrip op onze nek, begon de Partij. Maar de Partij begon ook met een kleine en sterke kern overtuigden, die van geen wijken wist. Die zich als een jachthond vastbeet, in het bij de aanvang gestelde doel. Voor vaderland of dood.

- W'o doro -

Weinig hadden wij toen, op 1 september 1961, vermoed, dat wij erin zouden slagen, dwars door sociale, religieuze en raciale groepen heen, onze ideeën eigendom te doen worden van de massa van ons volk. Onze idealen zich te doen vermaterialiseren in massa's. Massa's jongeren, massa's intellectuelen, massa's arbeiders, massa's landbouwers. Het kolonialisme levert haar laatste slag. Op elk levensgebied nemen de schermutselingen de vorm aan van een bundeling tot de laatste krachtmeting naar de totale bevrijding,

Wij hebben strijd moeten leveren tegen onszelf en onderling, zodat defaitisme niet de overhand nam. Sommigen zijn onderweg gesneuveld. Het duurde te lang. Men werd moe. De rechte lijn die wij hadden uitgezet, eiste grote offers aan geduld en volharding. Wij schenen wel masochisten. Strijdbare mannen en vrouwen vielen af of gingen aan de kant zitten. Harde slagen moesten wij inkasseren. Zowel als groep als ook persoonlijk. Maar de opmars bleek onstuitbaar. Al vielen er twee af, voor die twee kwamen er vier bij. Langzaam maar zeker kregen wij houvast bij groepen in de gemeenschap, die wij met onze rechtlijnigheid en onze opofferingsgezindheid overtuigden. De beginselen bleven staan. Als sterren van Bethlehem bleven wij daar achter optrekken naar de overwinning. Wij zullen overwinnen. Het volk zal overwinnen. Lang leve ons volk.

- Preambule -

- proklameert plechtig het besluit een einde te maken

- aan de koloniale ordening van de Surinaamse samenleving.
- De Surinaamse natie is door deze ordening in een toestand van voortdurende ondergeschiktheid gebracht.
 - De eenwording van het Surinaamse volk wordt erdoor belemmerd; de Surinaamse mens vervreemdt van zijn vaderland en zijn historie. Hij en zijn door de voorzienigheid geschonken hulpbronnen zijn door deze ordening tot objecten van uitbuiting gemaakt.
 - stelt zich daarom tot doel leiding te geven aan de strijd van het Surinaamse volk om erkenning van de rechtsgelijkheid van de Surinaamse natie met alle andere naties ter wereld.
 - is van oordeel dat dit ontierend stelsel zichzelf heeft overleefd en het de historische taak van het Surinaamse volk is de volledige vernietiging van het kolonialisme in dit gedeelte van Guyana thans ter hand te nemen.
 - voorts om leiding te geven aan het streven, de Surinaamse natie tot groter glorie te voeren, de Surinaamse mens wederom te winnen voor zijn land, zijn volk, zijn cultuur en zijn historie, en om een geordende samenleving te scheppen die soeverein, onafhankelijk, vrij van vrees en uitbuiting zal zijn.
 - een samenleving waarin de arbeids- en levensmogelijkheden van elke Surinamer gegarandeerd zullen zijn en waarin een ieder overeenkomstig zijn geestelijke en lichamelijke werkzaamheid rechtvaardig beloond zal worden.
 - acht het ter verwezenlijking hiervan noodzakelijk, dat de Surinaamse mens, voor het bepalen van zijn standpunt ten opzichte van alle gebeurtenissen en verschijnselen, een vast en juist uitgangspunt heeft, dat voor hem een bindende wet voor iedere handelwijze zal zijn.
 - acht de leer van het nationalisme d.i. de leer van de voortdurende veredeling van de natie, een zodanig

uitgangspunt en heeft daarom deze leer aanvaard als grondslag voor de politieke ordening en de door haar voorgestane samenleving van vrije, evenwichtige en oprechte mensen.

- Beginselen -

Daarom een ordening op hechte, onveranderlijke grondslag van de volgende beginselen:

- Rechtsgelijkheid van de Surinaamse Natie met alle andere Naties en de opheffing van elk stelsel, dat deze rechtsgelijkheid in de weg staat.
- Het recht van iedere Surinamer op gelijke bescherming door de Wet bij het nastreven van zijn maatschappelijk en geestelijk welzijn.
- Verwerping van ieder onrechtvaardig maatschappelijk stelsel en elk stelsel, dat de maatschappelijke goederen en geestelijke waarden niet ongehinderd toegankelijk maakt voor een ieder of dat tot gevolg heeft dat de rijken rijker en de armen armer worden.
- Verwerping van het racisme als in strijd met de waardigheid van de mens en de Surinaamse Natie; onvermoeid streven naar integratie der rassen in het openbaar leven.
- Onmiddellijke beëindiging van het kolonialisme, neokolonialistische praktijken, imperialisme en van elk streven, dat het imperialisme in de wereld kan dienen.
- Zelfbeschikkingsrecht der Naties en mitsdien het recht van elke Natie om zich te ontdoen van iedere vorm van voogdij en zich te ordenen naar eigen vrije wil. Erkenning van uitsluitend het volksreferendum als uitdrukking van de hoogste wil van de Natie.
- Erkenning van het bestaan van een Opperwezen en erkenning van de vrijheid van een ieder om zijn godsdienst overeenkomstig zijn geweten te belijden. Alle godsdiensten zijn gelijk en maken aanspraak op gelijke bescherming. Verwerping van de onderdrukking van religieuze en maatschappelijke minderhe-

den.

- Erkenning van de Natie als de hoogste menselijke samenlevingsvorm en eerbiediging van de soevereiniteit van alle daaraan ondergeschikte samenlevingsvormen, voorzover deze niet strijden tegen de Natie als geheel.
- Erkenning van het recht van de arbeider op arbeid en het recht van de landbouwer op bebouwbare grond. Erkenning van het recht van de jeugd om door studie meerdere kennis te verwerven, het recht van de intellectueel op vrije wetenschapsbeoefening en het recht van de bejaarden op verzorging.
- Veroordeling van de onterende wijze waarop door het kolonialisme een deel van het Surinaamse volk gehuisvest is en erkenning van het recht van iedere Surinamer op een menswaardige huisvesting voor zichzelf en zijn gezin. Erkenning van de plicht van de overheid, in voorkomende gevallen de voor huisvesting benodigde grond in vrij gebruik ter beschikking te stellen van het volk.
- Veroordeling van het hongerloon en erkenning van de gelijkheid van mannen en vrouwen in het arbeidsproces. Het krachtig voorstaan van de emancipatie van de vrouw in het burgerlijk, het sociaal en het politiek leven.
- Veroordeling van het vormen van militaire machtsblokken in de wereld en het voorstaan van vrije handel met alle landen ter wereld, die tot de verdere ontplooiing van de Surinaamse Natie kunnen bijdragen.
- Het voorstaan van het neutralisme in de internationale politiek en erkenning van de plicht onvermoeid te strijden voor wereldvrede en rechtvaardigheid.
- Onderschrijving tenslotte van het Handvest van de V.N. en erkenning van de fundamentele rechten zoals deze zijn vastgelegd in de Verklaring van de Universele rechten van de mens.